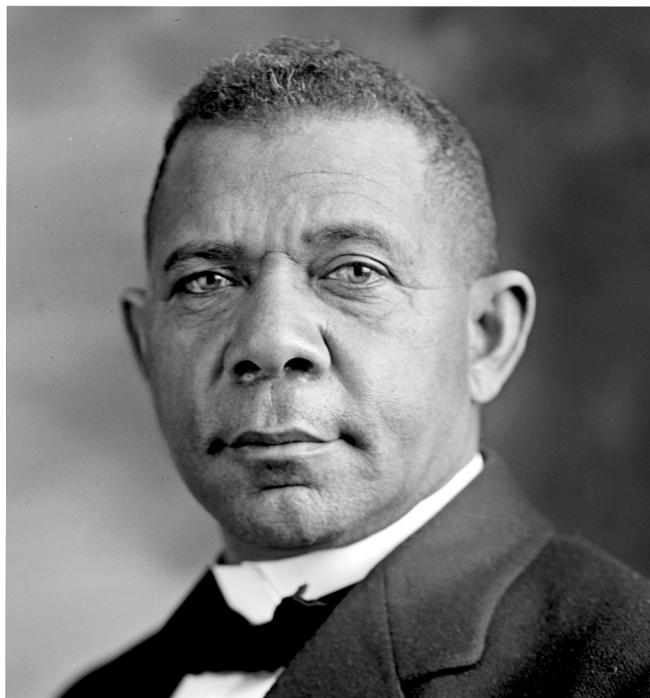

BOOKER T. WASHINGTON A SAK HKRUNG LAM LABAU

Ga Gale Ai: M. Brang Seng

**BOOKER T. WASHINGTON
A
SAK HKRUNG LAM LABAU**

**Published by
Burma Christian Literature Society
143, St. John's Road, Rangoon.
1956**

**Reprinted August, 2010.
Reprinted January, 2015.**

ISBN: 978-1-927468-29-6

BOOKER T. WASHINGTON

MALAWM

LAIKA MAN

Booker T. Washington a labau	2
Ga nhpaw	6
Daw I. Mayam prat	12
Daw II. Naw kaji nga yang	18
Daw III. Hpaji tam ai	24
Daw IV. Masha wa hpe karum shingtau ai	33
Daw V. Amu bungli mu hkrup ai	41
Daw VI. Tuskegee mare e jawng hpaw ai	47
Daw VII. N gun atsam dat let amu bungli galaw ai	54
Atlanta mare e lata hpaji madun poi galaw ai hta	63
Booker T. Washington hkaw tsun ai ga ni	

BOOKER T. WASHINGTON

BOOKER T. WASHINGTON A LABAU

(GADUN AI HKU)

Booker T. Washington ngu ai, lak lai ai shan chyang la langai mi a hpang lam hpe gawn yu ga. Mayam kasha rai nga ai. Amu bungli aja awa galaw let hpaji hpe tam la nu ai. Asak 20 hte 30 ning lapran e, Munghpawm America mung hta mying dan hkung ai jawng kaba langai hpe hpaw nna up hkang lai wa sai.

MA KAJI PRAT

Booker T. Washington gaw, 1859 ning e Virginia ginwang na malut sun kaba langai mi hta shangai ai wa re. Kawa kadai re ai hpe nchye lu sai. Kanu chyawm gaw, mayam num rai nga ai. Naw kaji nga yang na mying Booker rai lu ai. Raitim, jawng lung nga ai aten hta Washington ngu nna galai shamying wu ai. Booker hte Washington lapran na ‘T’gaw, shanhte African shan chyang amyu ni hta kaji kawoi ni kaw nna hkrat wa ai mying hkawt gadun ai hku rai lu ai.

Booker T. Washington gaw ma naw rai nga ai kaw nna hpun hta, hkaja, n ta wang ye shatsawm ai hte kalang lang shi a madu kasha jawng sa ai shaloi laika hpai sa ya ai amu re ai ni hpe galaw ra ai. Shingrai madu kasha a laika hpai sa ya let laika sharin jawng de shawng na lang du sa ai hte rau shi hta laika sharin mayu ai myit pru wa lu ai. Rai timung, dai aten hta shan chyang mayam amyu ni hpe laika sharin na ahkang n jaw ai majaw, Booker T. Washington a myit hta “Ngai matsan ai gaw laika ngu ai mi chye la ai baw n rai ang ni ai”nga nna myit kaji nga ai.

JAWNG LUNG LU AI AHKANG

Ya, Booker T. Washington a asak 8 ning du ai aten hta, America mung ting na mayam ni hpe dat kau ma ai. Booker a n ta masha ni mung Virginia ginwang a sinna maga de htawt nga ma ai. Shingrai Booker gaw kawa dim hte jum ju ai amu galaw magang sai. Kade nna yang dai jum ju dabang makau e mare kaji langai mi nga pru ai hte dai mare hta shan chyang masha ni a matu shana laika sharin ai jawng langai mi hpaw ma ai. Dai kaw nna Booker mung laika sharin hpang wa nu ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Lani mi hta kaga jum ju manang ma lahkawng gaw, shan chyang ni a matu san san hpaw tawn sai laika sharin jawng langai mi a lam tsun jahta nga ai hpe Booker na wu ai. Dai jawng gaw Hampton mare e rai nga ai. Booker mung, dai jawng de laika nachying sa sharin mayu ai raitim, kawa dim ni kaw na ahkang nlu ai majaw naw sharang nga ai.

Ya Booker a asak 13 ning rai mat sayang she jawng sa lung na ahkang tsam mari lu wu ai. Deng 500 tsan ai Hampton mare de rawt mat wa sai. Dai aten hta Motor, hkarang leng ngu ai mi nnga; dumsu leng, gumra leng ni hpe sha lang ma ai. Deng 500 hkrun lam hta Booker hkrum sha ai shoihpa law la ai. Pyaw ai mung lai tut, ruyak amyu myu mung kadup nu ai. Shingrai hpang jahtum jawng de du mat nu ai.

Jawng e jawng ma gaw hpring boi sai. Raitim, Booker a set lasau re ai hte kangka re ai lailen a majaw, jawng up sarama kaba yu sharawng nna shi hpe hkap shawn la na matu san poi kaji mi hkap san yu wu ai. San ai lam gaw sarama kaba a gawk hpe dun ye ye shangun ai rai nga ai. Booker hpe hkrai sha gawk e ngam kau da nhtawm sarama gaw kaga shara de hkawm mat wa sai. Booker chyawm gaw, ding hpring kangka ai wa rai nga ai hte maren gawk hpe mali lang tup ye shatsawm ngut jang; lahkum, saboi ni hpe mung atsai awai katsut kau wu ai. Sarama kaba bai du wa ra ai; shi a hpajet hte gawk na rai ni hpe hkan ahtawk katsut yu yang numhpu hkyep mi mung n kap sai. Booker T. Washington dai san poi hpe mying kaja hte awng la sai hku rai nga ai.

JAWNG SARA

Booker T. Washington gaw, masum ning laman dai jawng na laika tsang htum hkra hpe sharin shangut la wu ai. Shingrai awng la ngut jang, shi a nga shara madung Mukden mare e shan chyang ma ni a matu laika sharin jawng langai mi wa hpaw wu ai. Lakhawng ning tup jawng sara galaw ai hpang America mung a mare kaba Washington na Chyum Jawng hta Chyum Laika bai sa sharin matut nga ai. Chyum Jawng e shata matsat na jang hpyen du kaba langai mi Booker hpe Hampton mare e jawng sara bai wa galaw ya na hpyi nem wu ai. Booker mung kabu gara hte dai ga hpe hkap la madat ya wu ai. Dai aten hta Booker a asak 20 ning sha naw rai nga ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Amu bungli lam hta myit galu kaba hte lahti shakut chye ai wa, shawa e kam ai wa re majaw 1881 ning hta Alabama ginwang Tuskegee shara hta hpaji hte Normal jawng langai mi hpaw na Booker hpe lit shangun manu ai. Jawng hpaw hpang na matu jawng n ta nnga, gumhpraw a rang mung n lu ai raitim, Booker a atsam marai hte shakut shaja ai majaw kade nna yang, shan chyang ni a matu kaja htum ai jawng kaba langai mi hpaw la lu manu ai. Booker a asak 22 ning sha naw rai nga ai. Dai jawng, laning hte laning grau grau galu kaba jat wa ai hte ya gaw jak hpaji, lata hpaji sharin ai jawng kaba langai mi tai wa sai. Shaning shagu jawngma 3000 jan sa sharin la nga ma ai. Kaga mung hkan na masha law law mung dai jawng de sa du yu la nga ma ai.

GA TSUN SHAGA KUNG AI WA

Tuskegee jawng kaba gaw shawa a alu gumhpraw e sha madi shadaw tawn ai jawng rai nga ai hte maren jawng a matu alu gumhpraw lu hkra jawng up wa Booker nan mare shagu de jawng a lam tsun dan let tara hkan hkaw ra ai. Shi tsun hkaw dan nna jawng a lam chye na ya ai kadai mung alu n jaw ai nnga lu ma ai. Dai aten hta, shawa a man e ga tsun ram htum ai wa tai nna Booker a mying mung ting hta dan hkung wa lu ai.

SHAGRAU SHA A HKRUM AI

1896 ning hta Booker T. Washington gaw, America mung e gum hkawng htum ai Harvard University jawng kaba kaw nna jaw shagrau dat ai M.A. amying hpe lu la wu ai. Bai, 1901 hta Dartmouth College nna mung LL.D. (Upadi chye htum ai wa) ngu ai mying hpe lu la wu ai.

Dr. Washington gaw America mung Gumsan magam Cleveland a jinghku kaba langai mi mung tai wa sai hta n ga, English hkawkam Victoria e nan shat shaga daw, shagrau ai mung hkam la nu ai.

SI WA MAHKA

1915 ning na ginhtawng mahka rai nga ai. Lani mi hta Dr. Washington gaw zuphpawng langai mi kaw shawa masha hpe hkaw tsun nga ai. Shaga ngut mahka e n gun nrawng sai majaw, kadaawng mat wa sai. Si wa na re ai hpe dum ai hte maren

BOOKER T. WASHINGTON

---

shi si jang shi a shangai shara buga madung de she wa lup na
matu htet kau da wu ai. Shi tsun htet ai hte maren shi hpe
Alabama ginwang Tuskegee shara du hkra wa sa manu ai. Kaja
wa shi a shangai shara du ai hpang shana jang nsoi nsa hkyet mat
salu ai.

GA NHPAW

Lai wa sai 100 ning daram du hkra mungkan pinra ntsa e masha shada rim yam sha ai htung hking hpe tawn lai wa masai. Shawng nnan e mayam ngu ai ni gaw hpyen majan sum nna rim la hkrum ai ni, shing nrail hka kap nna hka hpe bai nwa lu ai majaw dut kau hkrum ai ni rai nga ai. Aten ladaw na wa ai hte masha gaw tinang a law hpa myit hpe hkrai hkan machyu wa ai aten hta dusat hpe zawn masha shada rim yam sha chye wa ma ai.

Sinna mungdan ni hta hpa majaw mayam tawn ai lam nga wa a ta? yu yu ga. America mung dingda daw de pasi yi, malut yi law law galaw wa ai kaw nna rai nga ai. Dai aten hta sumpan hpe jak hte da hpang wa sai majaw dai jak ni hte ri na, da na matu pasi law law ra nga ai. Shingrai nga yang, America mung dingda ga gaw pasi hkai na htap htuk la ai shara re hpe mu chye la ma ai. Rai timung, dai mungdaw hta nga ai America masha ni mahtang n law nga ma ai hta n ga, jan, marang nhkam lu ma ai majaw pasi yi hkan amu galaw na matu jahpu manu law law hkrat nna nchyang saw ra nga ma ai.

Dai aten hte hta Arab masha ni gaw sanghpaw hte Africa dan de sa nna, dai mung ga hta nga ai shan chyang masha ni hpe ri, nhtu, sanat hte rim shama gyit la nhtawm, mayam ra ai mung shagu de dut sha nga ma ai. Gade nna yang dai mayam hpaga amu hpe Dutch, English hte America masha ni mung bai hkan galaw ma ai. Africa dan kaw nna lu rim wa ai shan chyang masha ni hpe America mung dingda daw pasi yi hkan mayam shatai ma ai. Pasi yi madu ni mung, mayam lu jang nchyang nsaw ra sai majaw amyat law law lu la nga ma ai. Dai majaw, shaning tsawmra na hkra wa mayam hpaga amu kaba maden jat wa malu ai.

Dai hpang, dai zawn masha shada da tsawra ai myit n rawng, n tara ai hku yam sha hkat nga ai, matsat shabat amu hpe Hkritstan Sasana sara ni hkan mu ma ai. Myit hta hkra la nga malu ai majaw dai hpe pat kau lu hkra shakut bang wa ma ai. Kaja wa gade nna yang mayam hpaga la ni shanhte ra ai hku nau wa nhkan lu masai. Rai timung, dai hpaga hpe ndut ndang ga lu hkra gumhpraw law law htum nna naw shakut nga ma ai. Dai hpang mayam rim, mayam dut ai lam hpe mung du Asuya ni e pat kau manu ai. Tsang mi bai tawt nhtawm1833 ning hta

BOOKER T. WASHINGTON

English ni up ai mung shagu na mayam ni bai Upadi hte ndat nmai hku dat kau ma ai. America mung e mayam dat ai aten hta nga nga chyalu shan chyang mayam 9,000,000 daram rai nga ai.

Ndai zawn mayam rem ai lam hte seng nna America dingdung daw hte dingda daw gaw shaning 50 ning daram ndang kalang rai hkat masai. Mayam rem ai lam gaw n tara ai, n kaja ai nga nna dingdung daw de na ni myit la ma ai. Dingda daw de nga ai ni mahtang pasi yi hte malut sun hkan shanhte nan amu nkam galaw ma ai majaw, mayam ni hpe shangun sha yang sha nga mu nga mai lam byin na re, nga nna myit la ma ai.

Shingrai myit ai nhkrum, mang ai n rum ma ai majaw, 1861 ning hta America mung dingdung daw hte dingda daw majan kaba byin ma ai. Dai majan hta mayam ntawn ga, nga ai dingdung daw de na ni padang ninglaw lu nna 1863 ning hta Gumsan Magam Abraham Lincoln gaw Munghpawm America mung e nga ai mayam mahkra hpe dat kau nu ai. Majan hpe 1865 ning e shangut ma ai. Masha asak hte arung arai tsawmra wa sum hten sai hta n ga, dingdung daw hte dingda daw shada myit n ngwi npyaw rai mat ma ai. Hpang kade ning nna yang, mung masha law malaw e tsawra ai Gumsan Magam Abraham Lincoln hpe nhkru nshawp ai ni e lagu mayun sat kau masai.

Da ndai gaw, mungkan e nhkru n tara ai lam langai ngu mai ai masha shada kahpu kanau zawn tsawra nga ga; ngu ai myit mada lam de lahkam mi shang jat sai hku re. Shinggyim masha ni nga mu nga mai galu kaba wa na matu yaw shada ai lam shagu gaw awng dang wa u ga law. Masha n kau mi “chyaru lu ai, hpaida da ai ngu ai gaw moi kaw nna nga wa sai majaw, ya hpang de mung a nga nga na re” nga nna tsun chye nga ai. Dai hku nrail, dai gaw n kaja ai baw rai nga mali ai majaw shamat kau saga nga nna myit da ting bang wa yang mat mat wa na sha re.

Ndai anhte a aprat hta mayam naw tawn ai mung, ngu na mi n mu saga ai. Anhte Munghpawm Myen mung e mung, ji woi ji wa ni a prat e mayam rem ga ai rai timung, 1926 ning English Asuya a npu e rai nga yang mayam yawng hpe dat kau saga ai. Moi shawng de pyi galaw lai wa saga ai majaw n hkru ai, n kaja ai baw raitim, hpang de mung naw galaw nga na ga ai kun? nre. N mai sai. Teng man ai lam hpe mu yu, na yu nna chye la sai ni yawng myit mang langai sha hte jawm shakut wa ga yang, dai

BOOKER T. WASHINGTON

---

teng man ai gaw n teng n man ai hpe dang kau na chyalu sha rai nga ai. America mung e mayam dat kau ai hpang dingda daw de na America masha ni gaw, dai mayam ni hpe kachyi mi mung n karum mayu ma ai. Dingdung daw de na ni mahtang myit galu kaba hte dai shan chyang mayam ni hpe hpaji sharin shapan dat ma ai. Ya ndai laika buk a yaw shada ai gaw, shan chyang jawng langai mi hte shan chyang jawngma langai mi kaning rai tinang a amyu a matu shakut wa sai hpe htawn shana dan na matu rai nga ai.

Shan chyang ni a matu shawng nnan hpaw ai jawng gaw Virginia ginwang Hampton mare e rai nga ai. Dai shara gaw, America mung e shan chyang mayam shawng woi bang ai shara re. Jawng up wa hpyen du kaba General Armstrong rai nna, shi a atsam marai majaw jawng mung grai galu kaba lawan nga lu ai. Shi a lam hpe, ndai kaw gadun ai hku htawn shana na ga ai.

General Armstrong gaw, Pacific nammukdara ka-ang na Hawii tsunlawng e shangai ai wa re. Kawa, dai tsunlawng e nga ai sasana sara rai nga ai. Bai hpaji dap hte seng ai Wungyi wa mung rai nga ai. Kasha hpe atsawm sha sharin chye ai majaw kasha Armstrong gaw naw kaji kaw nna li hkang, li shap, shi hta grau kaji ai ma ni hpe laika sharin ya, shangwi shapyaw ya, shi laika gayet ai jak rai ni hpe yu lajang re ai hpaji ni hta masha e layung madi ram hkra chye chyang ai wa rai nga ai.

1860 ning hta kawa dingla gumra ntsa kaw nna di hkrat si mat ai hpang, America mung de hpaji matut sharin na matu sa wa sai. Shi B.A awng nhtawm jawng pru wa ai aten hta America mung dingdung hte dingda daw majan kaba baw sai. Armstrong shi nan America masha nre ai raitim, dingdung daw de kap nna shan chyang mayam ni a shanglawt lam matu shang gasat lawm nu ai.

Armstrong gaw n den grai rawng ai, masha hpe chye woi awn ai, lawu de na ma ni hpe chye tsawra ai a majaw arawng aya rawt lawan nga ai. Shingrai 1863 ning hta mayam prat kaw na lawt lai lu sai shan chyang hpyen hpung kaba hpe woi awn nu ai. Majan laman dai dap hta ningbaw tai let woi gasat sai. Dai dap gaw mying kaba pru ai hpyen dap kaba tai wa ai hte shi nan mung Brigadier General du kaba aya hpe lu la wu ai. Hpyen amu naw gun nga ai kaw nna shan chyang masha ni a galu kaba lam shi sum ru yu nga ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Shaning 250 ning daram mayam tai mat sai shan chyang ni gaw, tinang a hkum hpe nchye gawn lajang la nga ma ai. Rai timung sharin yang chye loi ai, nawku htung hpe chye hkungga ai, chyeju chye dum ai, myit ding ai, masha hpe n chye ding sa ai hte myit apyaw sha nga chye ai ni rai ma ai. Naw ra ai lam gaw, myit n gun n rawng ai, atsam marai hpe nchye kam ai ni rai ma ai. Kaji kawai prat kaw nna jan marang prang e masha a adup kayet ai hkrai hkam mana let bungli hpe aja awa galaw wa ai ni re majaw, amu bungli ngu ai gaw, mungkan e n kaja dik ai baw amyu mi re; ngu nna myit la nga ma ai. Shanglawt lu ai hte rau shanhte mung kaga masha ni hpe rim la mayam shatai nhtawm, shawng de na shanhte a mayam madu ni zawn amu n galaw ai dung nga nna lu sha ni hpe myit mada ma ai.

Armstrong gaw, Hawii tsunlawng e shi a kawa hpaw tawn da ai lata hpaji jawng hpe myit dum wu ai. Shan chyang masha ni a matu dai baw jawng ra nga ai hpe shi mu wu ai. Dai majaw 1868 ning hta Hampton mare e shan chyang ni a matu jawng langai mi hpaw nu ai. Dai jawng e 25 ning tup jawng up galaw let aten ladaw n lata ai shan chyang masha ni a matu mung, kaga ni a matu mung shi shakut nga ai. Dingdung America de na shi a jinghku dingsa ni karum ai alu hte jawng htingra mari n htawm, jawng nnan galaw hpaw lu ai aten hta sara langai, sarama langai hte jawngma 15 sha sharin ma ai.

Armstrong a yaw shada ai lam, ndai hku rai nga ai; -

Shawng nnan shi galaw nga ai Asuya bungli galaw let jawng amu gun yu na myit yu nga ai. Rai timung, yu magang jawng mahtang she grau ra ahkyak wa magang re ai majaw Asuya amu kaw nna pru nhtawm jawng de aja awa shakut bang wa nu ai. “Ndai lam gaw chyam yu ai hku sha naw raitim myit mada shara nga mali ai” nga nna myit da ting la wu ai.

Shi a yaw shada ai lam;- myit sam ai, ram ai shan chyang ma ni hpe lata la nhtawm shanhte a amyu ni hpe galaw lu, galaw sha ai lam hta kasi kaja madun dan lu ai ni, akyang lailen madang sharawt ai hta ningbau ningla tai lu ai ni rai hkra shi a jawng kaw nna sharin matsun dat na, nga ai rai lu ai. Amu bungli galaw ai gaw kaya ai baw nre ai hpe chye la na, tinang a baw nu hpe akyu jashawn let yak ai hpe loi hkra chye galaw na, kaja ai arawn alai hte nga lu, nga sha chye na gaw shanhte a matu ra kaba rai nga malu ai. “Ndai zawn re ai lam ni a majaw

BOOKER T. WASHINGTON

---

she lata hpaji jawng hpe shawng hpaw ya nngai” nga nna Armstrong tsun lai wa sai.

10 ning lapran jawng ma 300 jan hte sara 24 du nna jawng n ta nnan ni hpe mung gap jat lu nu ai. Jawngma ni nan hpaji sharin let dum hpa sumpyi amyu myu hte shangwi shapyaw hkawm nna jawng a matu alu gumhpraw hkan hpyi la lu ma ai. Hpaji amyu myu hpe sharin ya ai hta hpyen amu hte seng ai ai hpaji mung lawm nga ai. Jawng up wa hpyen du kaba Armstrong a myit mada ai lam gaw yat yat hpring tsup wa magang nga ai.

Armstrong si mat ai hpang shi a hkang hpe Dr. Prussel ngu ai wa galai la nna jawng hpe yu lajang matut wu ai. Dai wa mung myit galu hte shakut shaja chye ai wa re ai hte maren 24 ning tup amu hpe awng dang ai hte gun hpai lai wa sai. Lani hte lani jawng dai galu kaba wa nna 1917 ning, Dr. Prussel nnga mat wa ai aten hta jawng ma yawng 937 rai nga ma ai.

Matsan mayan ni hpe karum matsan dum ai lam hta n gun jaw ai hta n ga, dai jawng e sharin nga ai hpaji ni, makau grup yin hkan na kahtawng shagu hta bra chyam wa lu hkra mung shakut nu ai. Sara ni jawng dat laman hpaji tam jat la na shara, Chyum Laika zuphpawng, shawa laika hti shara, sun hkauna galaw sha ai ni a Hpung woi hpawng nna asan aseng nga lu, nga sha na re ai lam ni hpe dai jawng kaba kaw nna yu lajang galaw gun hpai, sharin achyin la shangun nga ai. India mung, Africa dan, Mexico mung, Miwa mung zawn, ni ai tsan ai shara shagu na ni dai jawng a galaw mat wa ai kasi hpe sa yu la shajang ma ai. Kasa Pawlu laika hte shadum jahprang yu sai Htesaloni mare e nan mung dai Hampton jawng kaba a kasi la nna kaga jawng kaba langai mi hpaw da masai. Ya Hampton jawng gaw lamu ga jahtum daw de du hkra nmaw lam kaba hpaw tawn lu nu ai ngu timung n shut sai hku re.

Dai Hampton jawng kaw hpaji sharin la mat wa sai shan chyang jawngma ni hta na gumhkawng htum ai wa gaw Booker T. Washington rai nga ai. Shi mung kaga ginwang e jawng kaba langai mi hpaw lu hkra shakut tawn nu ai. Anhte kadai raitim, shi a lam hpe hti la chye la tawn yang grai akyu nga na mali ai.

Hpa majaw nga yang, ruyak kyin dut hkrum nna, dai kaw na lawt lu hkra shing nrail, tinang myit mada tawn ai lam lama ma hpe awng dang hkra nga galaw shakut wa ai shaloi

BOOKER T. WASHINGTON

Booker T. Washington a kasi gaw anhte hpe myit n gun jat bang ya lu nga ai.

Dai majaw ya ndai kaw nna Booker T. Washington a galaw shakut sa wa ai lam hpe shi nan ka tawn ai “Mayam prat kaw na lawt lu na lam” nga ai laika buk hta na shaw la, ka shabra dat ga ai. Anhte a Jinghpaw mung mare kata hkan mung dai kasi hpe la nna galaw sa wa na ra nga mali ai law.

BOOKER T. WASHINGTON

BOOKER T. WASHINGTON
(Shi nan ka tawn da ai kaw na shaw la ai)

DAW I MAYAM PRAT

Ngai gaw America mung Virginia ginwang, sun langai mi hta shangai ai mayam kasha rai nngai. Ngai shangai ai shara hpe hkrrak nchye nngai. Shangai nhtoi hte shaning hpe mung nlu matsing la ni ai. Raitim, 1858 shing nrai 1859 ning hta rai na zawn nawn we ai.

Ngai dum ai gaw, yi sun hte mayam ni nga ai ginsum yi hkyap kaji ni sha re. Dai yi hkyap ni hpe sun kata e kachyin kachyep di nna gap tawn nga ai. Ngai loi mi chye matsing wa ai aten kaw nna mana maka yu nhtuk ai hte matsat shabat re ai shara e nga lai wa nngai. Dai gaw, nye a mayam madu ni kaga mayam madu ni hta grau zingri ai majaw nrai. Kaja wa nga yang, grau pyi matsan chye dum nga ma ai. Dingdung de pe 16, dingda de pe 14 sha re ai yi hkyap kaji kaw shangai nngai. Dai kaw nye a kahpu, nye a kanau hte an nau ni marai 4 jawm rawng ga ai. Dai hpang America mung dingdung daw hte dingda daw majan byin wa ai raitim an nau ni yawng lawt mat wa ga ai.

Nye a kaji kawoi ni a lam hpe kachyi mi mung nchye nngai. Nu a aru asai rai nga ai mayam ni hpe Africa dan kaw nna rim la nhtawm America mung de woi wa ai shaloi lam lapran e hkrum sha ai tsin yam ni chyawm gaw mayam ni shada tsun kahte hkat nga ai kaw na, na yu nngai. Nye a aru asai kade gawn yu tam yu tim kaga kadai hpe mung nchye lu nngai. Nu a kanau lasha langai hte numsha langai nga ai lam kalang sha na yu nngai.

Mayam dut, mayam mari re ai aten hta aru asai hpe kadai n gawn ga ai. Nu hpe marai langai mi mari la ai shaloi nga, gumra hpe zawn aro i arip di ma ai. Dai wa gaw Nu a madu mung, nye a madu mung shi tai nu ai. Nye a kawa kadai re ai hpe gawn nlu sai. Anhte hte htep kaga sun langai kaw nga ai shan hpraw la langai mi re nga nna tsun kajai ai hpe lang mi na yu nngai. Kadai wa rai yang rai, nye a kawa ngu na wa nye a akyu matu lama mi galaw ya, matsan dum yu ai, nga ai mi nna yu nngai.

BOOKER T. WASHINGTON

Rai timung, ngai shi hpe mara shagun ai nrai; hpa majaw nga yang ndai zawn byin wa ai gaw, dai aten na htung hking a majaw rai nga ai.

An nu ni rawng ai yi hkyap gaw masha rawng na matu hkrai nrai, shat dap a matu mung rai nga ai. Nu gaw sun na shat shadu num re. Dai yi hkyap hta hkuwawt nnga; nhtoi shang u ga, shakum hpe hku baw tawn shajang nga ai. Nshung ta rai jang dai hku ni kaw nna ahpawt shang wa ai n bung a majaw katsi la, lagyi la ai. Chyinghka hpe yu yang yu myit htum na zawn; abyak shalak san ai langai sha mi re. Shakum mung shara shagu je nna achyen achyan rai nga mali ai majaw, gwi, nyau ni gat pru gat shang rai nga ma ai. Hpun pyen n nep; ga gaw dai yi hkyap a chyinghkyen rai nga ai. Yi hkyap ka-ang e hpun pyen hte magap tawn ai ga nhkun langai mi nga mali ai. Dai nhkun hta nshung ta e sha na matu naisam bang tawn da ga ai. Dai nhkun a lam ngai atsawm sha chye nngai; hpa majaw nga yang, naisam bang ai shaloi, shing nrai shaw la ai shaloi hkan ngai gaw naisam langai lahkawng hpe la nna lagu ju sha sha rai nngai. Grai mu la ai. Amu galaw masha ni a matu kaga shat dap nnga; madu shan hpraw ni a matu mung, mayam shan chyang ni a matu mung dai yi hkyap e hkrai shadu jaw ra ai majaw, ginhtawng ta rai jang wan nsa e galip nna nga n pyaw la ai.

Kaga mayam ni hkring timung ngai zawn nga yak ai hkrai rai ma ai. Nu gaw jahpawt jau amu rai nshang yang, shing nrai shana amu ngut ai hpang sha nrai yang, kasha ni hpe sharin shaga na aten nnga lu ai. Lana mi an nau ni hpe Nu e u langai sat shadu jaw ai hpe ya du hkra dum nngai. Dai u kanang na la wa ai hpe ngai nchye. Madu a u lawng na sa lagyim la ai rai sam ai. Shing re ai hpe ya lama rai yang, lagu ndai ngu nna jahpoi asawng mara shagun ang ai. Raitim, dai shaloi na aten ladaw hpe tau yu yang nye nu lagu ai ngu nna ngai ntsun lu na nngai. Nye nu a mara nrai, ‘Mayam Prat’ ngu ai mi nga ai majaw she re, ngu myit la nngai.

Mayam yawng hpe dat kau sai nga nna Asuya a aming shapraw ai aten du hkra, yup ra hkrak rai nlu nngai. Shat dap ga kaw tsupni tsupnawn tam hta nep nna ‘Ndai gaw yup ra rai mali ai’ ngu nna myit la let an nau ni masum jawm magaw yup yup rai ga ai.

Ngai ma prat e gara hku ginsup pyaw lai wa sai lam hpe ya ngai ning rai nga kaba sayang she masha ni san pru nna bai myit dat yu yang, ngai kaji daw de ginsup aten nlu yu ai hpe dum nngai. Ngai dum chye wa ai aten kaw nna shani ting jan du lup lup amu galaw nna sha nga nngai. Ma prat e ginsup na aten lu nngai rai yang, dai ni ngai ndai hta grau nna akyu rawng ai wa tai na zawn nawn nngai. Ngai mayam naw rai nga yang shangun ram hkra rai nkaba nngai raitim, n ta wang jasan jaseng bungli galaw ai ni hpe ntsin sa jaw, hkainu rin na matu jak de htaw sa rai nngai. Deng masum daram tsan ai jak de ngai hkrai hkrit let li la ai hkainu buri ni hpe gumra hta htaw sa wa ra nga ai. Lam lapran e gumra lit hkrat jang ngai mung lit hte hpawn di hkrat lawm nga ai. Dai lit hpe gumra ntsa e hta mara lu na daram n gun rai nrawng ai majaw lai sa lai wa masha ni npru pru hkra ala nga ra ai. Kalang lang hkying hkum tsawm ra ra na hkra la dung nga ra ai. Ning re ai tsinyam ni a majaw nyep myi prwi law law lang hkrat ni ai. Shingrai lam lapran nau na mat yang mung jak de hkainu rin hpang hkrat nna nta de bai wa jan du na rai nga ai. Masha nau nlai ai nam maling lam hta ma myit hta kade hkrit jang ai gaw nchye tsun hkra rai li ai. Dai maling hkan e hpyen dap kaw nna hprawng hkawm ai hpyen la ni, shan chyang ma ni hpe mu jang, na, ladi re ai ni gadoi ai da, nga ai ga wa mung nye a masin hpe grau htuk htak shangun nga ai. Dai hta n ga jan shang sayang she n ta lama du wa yang daru ahkre ai hte ri shingna lu sha na gaw sawn nshut rai nga ai.

Mayam prat e naw rai nga yang jawng nlu lung yu nngai. Raitim madu num kasha jawng sa ai shaloi shi a laika buk ni hpe hkan hpai sa ya let jawng lakang gaw sa kabye du du rai nngai. La kasha, num kasha ni jawng gawk e laika sharin nga ai hpe sa mu yang, lamu mungdan e nga nga ma ai zawn sa yu nawn nngai. Sharawng mung grai yu sharawng we ai.

Ngai naw kaji yang an nu ni yawng saboi langai hta sha jawm dung nhtawm Karai Kasang hpe shakawn let angwi apyaw hte shat jawm sha ai ngu ai mi nnga yu ga ai. Anhte sun gaiwang shagu na ma ni; dusat zawn lu nna, sha nna she nga ga ai. Kalang numrang an nau ni nan mung nkau mi di hta manaw, kau mi wan hpe lahput e mara rai jawm amya sha chye ga ai. Ngai loi mi kaba jang nta kaba de madu ni shat sha ai kaw jinu wa gawn ya ya rai nngai. Shanhte shat sha shagu mayam ni a shanglawt lam

BOOKER T. WASHINGTON

---

hte majan lam hkrai tsun shajang ma ai majaw she madat hkru mat nngai.

Kalang mi madu num kasha lahkawng hte manang num ni Kik Muk sha nga ma ai hpe sa mu nna yu yu yang, dai muk gaw ngai mu yu ai shahpa baw yawng hta grau mu na zawn re ai majaw ngai mung mayam prat kaw nna lawt wa ai shani e dai baw muk hpe hkru sha lu hkra shakut na we ai, ngu myit shatawng tawn we ai.

Majan gasat ai shata shaning na wa magang, shan hpraw ni a matu lusha yak wa magang rai malu ai. Shan chyang mayam ni hta pyi grau nna yak wa nga ai. Hpa majaw nga yang, anhte mayam ni gaw sha na matu hkainu shading sha lu jang myit dik nga ga ai. Shan hpraw ni mahtang sumtsan kaw nna mari la ra ai jumdwii, kahpi hte kaga arai law law hpe nlu nsha lu ai nnga lu ma ai. Rai dai ni mung majan a majaw lu la na yak wa nga malu ai. Shingrai kahpi a malai hkainu ka-ngau htu lu ma ai. Kade nna yang jumdwii pyi nlu bang lu wa masai.

Nye a prat e shawng na lang gyepdin lu din dat se ai. Kata maga de lek ma mi daram htat ai hpun pyen pa, ntsa de gaw mazut ja la ai shan hpyi hte galaw tawn ai majaw din yang mung n pyaw, yu yang mung n tsawm, re ai mi rai li ai.

Raitim, ngai mayam kasha a tsinyam htum ai ngu na gaw, lachyit palawng hpun ra ai rai nga ai. Virginia ginwang anhte nga ai daw de gaw manu hpa htum ai hte mazut htum ai baw lachyit hpe anhte mayam ni a matu palawng da jahpun ma ai. Dai lachyit palawng ningnan hpun ai shaloi na daram tsinyam ai kaga ya du hkra myit yu tim, nhkawn nngai; hpang de mung hkrum na zawn nnawn ni ai. Ju, samit, tsat tawn ai palawng zawn hpun yang makram machyi nga ai. Kade kaning raitim dai palawng hta jan nna hpun na kaga hpa mung nnga. Bai, lachyit palawng dai mayam yawng hpun ra ai hku rai nga ai. Ngai, palawng nnan dai hpun na n hkam lu ai hpe nye a kahpu chye ai shaloi, shi nan nhtoi tsawmra na hkra hpun shakya ya ai majaw chyeju grai dum nngai. Ngai brang ram rai wa hkra palawng dai hta jan nna kaga hpun na nlu yu nngai.

Ndai lahta e tsun lai wa sai lam ni hpe tau yu yang, anhte shan chyang ni hpe mayam prat kaw nna ndat kau mayu ai majaw majan gasat ai dingda American masha ni hpe anhte shan chyang ni nachying n ju n dawng na re, ngu myit la shara nga ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Raitim ginwang shagu, yi sun shara shagu hkan zingri hkrum nga ai shan chyang ni kadai mung dai zawn re ai myit nrawng ga ai. Majan de nye a madu kasha masum rawt lawm ai hta na, marai langai mi si nhtawm, marai lahkawng hkala hkrum ma ai. Dai shi ga na ai shaloi anhte shi a n ta na mayam ni yawng mung mana maka yawn kau ga ai hpe ngai ya du hkra naw dum nngai. Dai gaw yawn masu ai sha nrail; kaja wa myit kaji lawm nga ga ai re. Mayam nkau mi dai si wa ai madu kasha hpe kaji daw de ba, pawn yu sai; nkau mi shi hte rau ginsup yu sai. Mayam ni hpe kawa adup kayat rai jang sa tawngban ya chye ai. Hkala krum ai madu kasha yan hpe n ta de woi wa ai yang mung mayam ni yawng amyu myu hku nna yawn ai kumla madun nga ma ai. Dai yan hpe gawn lajang ai hta jinghku majing hpe zawn myit la ma ai. N kau mi dai machyi ai madu kasha yan hpe shana ting dung sin lu na ahkang pyi hpyi ma ai. Masha wa a mayam rai nga ninglen pyi; ndai hte tsawra n gaw n wai ai myit chye rawng nga ai. Shan hpraw lasha ni majan pa de sa wa nna num sha ni hkrai n ta e ngam nga ai aten hta, shan chyang mayam ni tinang a asak hpe dan hkra hkra dai madu numsha ni hpe makawp maga nga ma ai. Lasha ni nnga ai hpang n ta kaba hpe sin makawp lu ai mayam gaw shagraw hkrum ai wa ngu nna myit la ga ai. Marai langai ngai shana aten e madu numsha ni hpe sa dingsa mayu ai rai yang, dai sin nga ai mayam wa hpe shawng si hkra sat kau lu yang she shang lu na rai nga ai. Mayam naw rai nga ai aten e mung, mayam kaw nna lawt ai hpang mung tinang hpe kam nna ap tawn, kyem tawn shangun ai rai hpe myit magaw nna n tara ai hku galaw kau ai, nga ai gaw anhte amyu hta na rai nna yu ai daram re.

Masha amyu langai mi, shing nrail masha nkau mi masha kaga wa a mayam tai mat wa hkra gam hpawang nrawng ai hpe mu chye yang masin de hkra hkra matsan dum ga ai. Ngai gaw nye a amyu ni hpe mayam shatai ai dingda American masha ni hpe ndawng ai myit hkoi mat ai ram ram na ni ai. Kalang mi hta mung du Asuya e nan pyi mayam rem ai htung hpe ra sharawng lai wa sai majaw kadai hpe mung layung madi nna mara n shagun mayu nngai. Masha nkau mi mayam ni a majaw nga mu nga mai wa ai aten e mayam rem ai lam hpe shammat kau ga nga ai gaw loi ai nrail. N ju n dawng ai myit hpe tawn da nna teng man ai hku sum ru yu yang chyawm gaw mayam tawn ai lam n

kaja nga ai. Rai timung, ji woi ji wa prat kaw nna ndai mung ga e mayam tai wa sai shan chyang ni hta lu su nga mai lam, laika hpaji lam, arawn alai hte nawku htung hking ni jan nna kung jat chye chyang ai mung mungkan e nnga mali ai. Ndai lam teng ai nteng ai gaw mayam kaw nna lawt mat wa ai shan chyang ni sha Africa dan de tara hkaw sasana amu hte sa du let naw zai nga ai tinang a amyu ni hpe myi hkan jahpaw sharin achyin nga ma ai lam sakse rai mali ai. Ning nga tsun yang, mayam tawn ai mung kaja ai, ngu mayu ai nrail. Shan chyang masha ni hpe rim la, dut sha re ai aten e shanhte hpe myit su wa shangun mayu nna nrail, tinang a akyu matu sha yu nna zingri lai wa mani ai majaw ndai mayam tawn lam shut dik ai re ngu myit la nngai. Raitim, chyahtum chyalai Karai Kasang gaw shi a myit tsaw ai lam dik wa u ga; masha hpe mung, htung hking hpe mung akyu jashawn mayu ai majaw sha rai nga ai. Mana maka myit htum na zawn re ai aten e “H pang de anhte amyu a matu myit mada shara naw nga ai kun?” nga nna masha nkau mi sa san ma yang, Karai Kasang gaw lai wa sai makyin madut kaw nna anhte hpe shalawt dat mani ai lam bai dum lu mu ga, tsun dan ga nngai.

Ngai dum shai wa ai aten kaw nna shan hpraw ni e ngai hpe n tara ai hku zingri zingrat di ni ai raitim, dai zawn re ai a majaw shan hpraw ni a matu akyu nga ai daram nye a matu mung akyu nga sai ngu myit la nngai. Anhte shan chyang ni hkrai mayam tai ai nrail, hpa majaw nga yang anhte a sun gaiwang hkan e shan chyang mung, shan hpraw mung mayam kaw nna lawt lu hkra shakut ma ai.

Mayam nga ai majaw shan hpraw ni tinang a marai hpe tinang tam nna, tinang hkum nan galaw sa wa na myit mat mat ma salu ai. Nye a madu kaw kasha law law nga ai raitim langai mi pyi lata hpaji, jak hpaji chye nna galu kaba ai nlawm ma ai. Numsha ma ni rai chywi, shat lusha lajang na hte kaga dinghku amu hpa mung nchye la ma ai. Dai ni yawng mayam ni hpe hkrai kam nga ma ai. Mayam ni nan mung chye chyang ai lam nlaw ai majaw wang shakum hten ai, chyinghka ni ngoi la ai hte malaw mala re ai hta n ga hkuwawt nnga, wut shakum ni gaw mat ma ai hte wang kata e mung tsing lim nna maru marang rai nga ai. Malu masha law nga tim sha ku hpe yu yang, asan aseng sha mayu na zawn mi nrail, lusha hte arung arai ni hpe atsawm n gawn lajang ai majaw n hkaw ang ai kaw hkaw mat nga ai.

Shingrai shanglawt lu ai aten hta, laika chye ai hte lusu ai sha shai nna madu hte mayam lam shagu hta maren sha arai nga ai. Mayam madu hte shi a kasha ni kaga hpaji hpa mung nchye, n gun dat ai hte galaw ra ai amu mahkra hte gaw shanhte hte n ging ai nga nna myit la ma ai. Mayam ni chyawm lata hpaji lama ma chye tawn ai a majaw kaya ai myit nrawng, galaw nkam ai mung nau wa nnga ma ai.

DAW II. NAW KAJI NGA YANG

Anhte mayam ni shanglawt lu ai hpang, lam lahkawng hpe myit hkrum daw dan ga ai. Dai gaw -

1. Mayam mying ni hpe galai kau na.
2. Shanglawt lu ai ahkang aya hpe kaja wa hkam la lu na matu nhtoi loi ya sha mi raitim, sun gaiwang ni kaw na pru mat wa na, nga ai rai mali ai.

Shingrai pru mat wa tim asak kaba sai mayam kau mi, tinang a madu ni hpang de bai nhtang wa nhtawm ga sadi laika hte amu shang galaw ma ai.

Nu hte an nau ni a kawa dim yan mung madu kaga ga a mayam rai ma ai majaw, laning mi lang mi sha shada hkrum mu lu ma ai. Shingrai an nau ni mung, Hkritsmas aten hta sha Wa Dim hte hkrum lu ga ai. Majan laman Wa Dim gaw hpyen la ni a hpang hkan hprawng nang nna Virginia a sinna maga de du mat wa ai. Shanglawt lu ai hte rau masha dat nna an nau ni hpe wa woi la mi ai. Wa Dim nga ai shara de du lu na loi ai nrail, deng 300 daram tsan ai hte bum hkaraw tawt nna sa ra ai lam rai nga ai. Yak tim yak, wa shaga sai majaw rai ni hpe sha leng hta htaw nna an nu ni yawng hkan nang mat wa saga ai. N htoi kade ya nna yang Mukden mare de du ga ai.

Dai aten hte yang Virginia sinna ginwang hta jum shadu ai magam kaba shachyen bang wa ai rai nna Mukden mare hta jum shadu ai tau hkrai chyat rai mat sai. Wa Dim mung tau langai mi hta jum shadu nga lu ai. An nu ni a matu gin sum kaji langai mi mung lu da wu ai. Shawng de an nu ni rawng lai wa ai yi hkyap hte nau wa nshai, makau grup yin ginsum nau law chyat nna nbung kaja nlu ai hpe yu yu yang pyi grai n hkrak ai

BOOKER T. WASHINGTON

---

hku re. Matsat shabat rai nna hkam kaja lam hte mana maka nhtan shai nga ai. Htingbu nkau mi shan chyang rai ma ai. N kau mi mana maka anya dik ai shan hpraw ni rai ma ai. Dai zawn kayau nga ai majaw lu lai ai, hpai da da ai hte matsa mawa, ga law ga la tut e apru nga ai. Dai mare e nga ai ni yawng jum shadu amu galaw ai ni hkrai rai nga ma ai. Ngai tsawmra naw kaji nngai; raitim, ngai hte nye hpu an nau lahkawng hpe Wa Dim e jum tau langai mi hta amu matut ya ai majaw jahpawt hkying 4 kaw nna amu rawt galaw ra sai.

Dai kaw e amu galaw nga let nye prat e laika sharin hpang na ahkang lu dat se ai. Jum hpe hpai htawt la ai shaloi masha shagu tinang a matsing nambat lu ma ai. Wa Dim nambat gaw 18 rai lu ai. Bungli ngut ai hte rau ningbaw tai ai wa langai mi pru sa nna an Wa Dim ni a yam ntsa e ka shakap tawn da ai nambat 18 hpe ka matsing mat wa wa rai nga ai.

Dai hpang kaw nna gaw kaga nambat n matsing tim 18 hpe mu shagu an Wa Dim ni a re ngu nna chye yu nngai.

Ngai naw kiji kaw nna laika sharin na sharawng la nngai. Kaga hpa nlu, hpa nchye tim n yawn, shi laika zawn re ai sha gaw chye hti hkra shakut na, ngu nna myit da ting tawn yu nngai. Dai hpang loi mi rai wa ai aten hta Nu hpe laika buk langai mi mari ya na aput we ai. Nu mung gara lapran kaning di nna lu tam ai kun n chye; A.B.C. rawng ai laika buk langai mi lu wa ra ai. Laika kanu hpe shawng lu hkra hti matsing ra ai baw re nga tsun ai ga na yu nngai majaw, Nu e dai laika buk jaw ai hte rau, sara nnga tim chye ai hku mi shani shana hti matsing bang wa ni ai. Dai hte yang anhte a makau grup yin e, anhte a amyu ni hta na laika chye ai langai mi pyi nnga ai. Shan hpraw ni hpe mung n wam san rai yak bu ni ai. Raitim laban bat mi a laman laika hkum kanu ka-ang hkup hpe lu hti matsing la we ai. Ngai laika hta dai zawn sharawng ai hte maren, Nu mung lam amyu myu hku nna n gun jaw jang nga ai. Shi nan laika kachyi mi pyi nchye ai raitim kasha ni hpe galu kaba shangun mayu ai myit chye rawng ai majaw, ram ram myit sam ai num re ngu nna myit la nngai. Ngai nye a prat hta masha e tsun kajai na daram re ai amu kaja lama ma galaw hkrup yang, dai gaw Nu a myit kau chyen hpe hta la lu ai majaw sha rai na nngai.

Ndai zawn laika chye hti hkra ngu shakut nga yang, Ohio ginwang de nna laika chye hti ai shan chyang la kasha

BOOKER T. WASHINGTON

---

langai mi anhte Mukden mare de du sa ra ai. Dai wa laika chye hti ai lam kaga shan chyang ni chye jang shana de shagu amu ngut ten e shi laika langai mi hpai sa nna hti shangun nhtawm num, la nnga grup rai jawm dung madat nga nga rai ma ai. Dai wa hpe ngai nachying yu sharawng ni ai. Mungkan e tinang a atsam marai hte myit dik ram ai wa rai nga ai law, ngu myit la nngai.

Dai aten hta anhte a kahtawng mare e nan anhte shan chyang ni mung jawng langai mi hpaw la yu ga, nga nna myit su ni jawm bawng ban wa masai. Dai ginwang hta shan chyang ni a matu shawng hpaw ai jawng rai na re majaw grai ahkyak dat nna bawng ra nga malu ai. Yak htum ai gaw sara lu na lam rai malu ai.

Dai Ohio de nna du sa ai ma hpe ngu yang mung asak nau kaji ai majaw myit nhkrum ma ai. Shingrai yak nga ma yang kaga shan chyang hpyenla dingsa langai mi bai du ra ai. Laika tsawmra chye ai majaw dai wa hpe sara tai na shaga manu ai. Shabrai hku nna laika sa sharin ai jawng ma ni a kanu kawa ni gaw shata mi hta kade jaw na nga ga sadie jaw ai hta n ga, malu masha a matu jawng ma ni a nta hkan, langai hpang langai rai nna sha hkawm na rai nga lu ai.

Dai hku lajang ai lam sara a matu ram ram kaja ai. Hpa majaw nga yang sara wa sha na shani gaw gara n ta raitim tinang lu ai made hta na hkik htum ai hku daw jaw nga ma ai. Shingrai anhte a nta e sara wa sha ang jang ngai mung shat sha aten hpe hkumbai she kapya la nga nga rai nngai.

Hpang hkrat nga ai amyu langai mi galu kaba wa na matu, hpaji hpe shawng shakut tam ai gaw ahkyak dik rai nga ai. N mu yu ai ni chyawm gaw, anhte shan chyang amyu ni hpaji sharin ai lam hta kade myit n gun dat ai hpe myit yang n hkawn ya lu na ma ai. Amyu ting shakut nna sara nlu yang lu hkra tam shakut nna shani jawng mung shana jawng mung hpaw ayai bang wa masai.

Gumgai, dingla, mahkawn shabrang hte jawng lung ram sai ma ni mahkra ngu na wa jawng de ru bang wa masai. Mala la naw kaji ai ni hpe sha ngam tawn manu ai. Prat kung kaba sai ni a myit mada ai lam gaw, rai nsi yang Chyum Laika sha pyi chye hti hkra, nga ai rai malu ai. Dai majaw asak 50 hte 75 ning lapran na gumgai dingla ni shana sharin ai jawng shagu hta sa sharin la

BOOKER T. WASHINGTON

---

ma ai. Kade nna yang laban jawng ni hpe kaga san bai hpaw ma ai. Shingrai laban jawng, shana jawng, shani jawng nga nna jawng amyu 3 nga wa mali ai. Jawng shagu hta tut e hpring chyat rai nga ma ai.

Nye a matu chyawm gaw myit ru na lam bai pru ra ai. Ngai jum tau hta amu galaw nang ai ram ram na ni ai hte maren anhte a n ta hta gumhpaw shang lam langai byin wa sai. Dai hpe Wa Dim mu jang, ngai hpe amu hta na shaw la n htawm, jawng shalun na lahpawt da wu ai. Nye a matu num daw num dan kaba rai sai. Ngai amu galaw ai shara mung jawng lam e nan rai nna jahpawt shana manang ma ni jawng wa jawng sa re ai hpe mu yang nachying wa myit npyaw nngai. Ngai myit bai da ting bang wa ni ai. Kaning rai nna raitim, laika ngu ai hpe nchye la nna gaw ntawn mai sai. Dai majaw laika hpe shawng de na hta grau hkra bai hti shakut bang wa ni ai.

Nu chyawm gaw ngai hpe matsan dum nna myit shapyaw ai hte laika chye hti na matu, amyu myu hku nna karum ya ni ai. Hpang jahtum e sara langai mi hte matut nna, shana amu ngut ai hte rau laika sharin ya na hku lajang nu ai. Shana sha sharin tim tsam mari shakut mat wa nngai majaw shani ting ting sharin ai manang ma ni hta grau chye wa nga nngai. Dai kaw nna shana jawng raitim kam mai ai lam mu la we ai. Dai majaw ngai kung kaba wa ai aten hta, Hampton mare e mung Tuskegee mare e mung shana jawng bai hkan hpaw mat wa nngai. Ngai myit rai ndik nngai; manang ma ni zawn shani jawng naw lung mayu nngai. Shingrai jawng lung ahkang lu na matu ngai tsam mari bai shakut bang wa yang, hpang jahtum e lu dat se ai. Raitim jahpawt jau jau rawt nna hkying 9 du hkra amu galaw nna she jawng sa lu na hte, shana de mung jawng yu ai hpang nlaw htum hkying hkum lahkawng amu galaw ra ai hku re.

Ya ngai mung hkying 9 du hkra amu galaw ra, jawng lung hpang ai mung hkying 9 hta rai nga ai. Dai hta jawng hte jum tau lapran tsawmra mi naw tsan nga ai. Jahpawt shagu ngai jawng de du yang, manang ma ni hti na hte hti ngut, ka na hte ka ngut boi masai. Dai zawn rai ngai myit nau kahtet wa ai majaw, njaw n ang ai lam langai mi galaw shut kau se ai. Tsun dan yang law law wa ngai hpe jahpoi asawng na re dum timung, ngai gaw tut e teng man ai hpe she ra sharawng ai wa re majaw teng ai hku hkrak tsun shapraw dan nngai. Jum shadu jak kaba langai mi hta

BOOKER T. WASHINGTON

---

na yi kaba langai mi nga malu ai; dai kaw amu galaw ai masha 100 jan wa dai na yi kaba hpe yu nna ahkying hte maren bungli shangut ma ai. Ngai mung jawng de ahkying hte tup du mayu ai majaw dai na yi hpe manit 20 daram lawan sit tawn na myit lu we ai. Raitim hpang jahtum e ningbaw tai ai wa dai na yi hpe ai nhten nna, pat bidu langai hta bang nhtawm, chyenghka la kau wu ai.

Kaja wa nga yang ngai kadai hpe gun jang mayu nna mung nrai; jawng de ahkying hte tup du mayu ai majaw sha rai li ai.

Jawng de nnan du ai shaloi grai myit ru na lam lahkawng pru wa ai. Langai mi gaw kaga jawngma ni yawng baw chyawp hte jawng sa ma ai; ngai mahtang baw chyawp nlu. Kaja wa nga yang dai aten du hkra nye baw magap na matu lama ma ra nga ai lam hpe kadai mung ndum ya ma ai. Ngai nan mung ndum nngai. Raitim, masha a man e nau nga yak dum ai majaw Nu hpe dai lam wa tsun dan nngai. Shi mung lu shakut ya na re, nga tsun sai. Nu mung mari na gumhpraw nlu jang ahka; sumpan chyen lahkawng mi da la nna baw chyawp langai byin hkra chywi ya ni ai. Nye a prat hta shawng nnan lu ai baw chyawp re ai majaw mana maka manu dan nga li ai.

Nu, shingrai galaw ai lam matsing la mai ai kasi langai mi rai sai hte maren ngai nan mung masha hpe law law lang htawn tsun yu ni ai. Dai hpe dum shagu, nye Nu gaw nnga ai hpe nga ai zawn, nlu mari lang ninglen lu mari lang ai zawn masha a man e ahkyak dat mayu ai myit nrawng ahka; ngu myit la nna kabu nngai. Gumhpraw nlu nna nmari lang ai hpe hka kap hkam nna nla ya ai majaw ngai nachying kabu nngai. Ngai kaba wa ai shaloi baw chyawp law law wa mari chyawp mat wa lu nngai. Rai timung dai Nu e da chywi ya ai baw chyawp hpe daram gara hpe mung nra sharawng nngai. Gat de na baw chyawp mari chyawp lu ai majaw nye a nta e da galaw la ai baw chyawp hpe jahpoi asawng ya ai jawng lung manang ma ni ya nkau mi htawng kata hkan she si mat masai. Nkau mi kaning san ai sha pyi nlu mari chyawp nga ma ai. Ning nga yang ngai shanhte hpe yu kabu nna nrai, tsun ang wa ai majaw tsun dan ai sha rai nngai.

Kaga kyin kau ai lam langai mi gaw, nye mying hte seng nna rai li ai. Ngai shangai wa ai aten kaw nna ngai hpe Booker ngu nna shamying wa mani ai majaw, kaga mying galu galang ra

na zawn nnawn nngai. Raitim jawng du yu yang manang ma ni yawng gaw Sinna masha ni a htung nga ai hte maren, tinang a mying hta ga hkum lahkawng shing nrai masum lu ai hkrai rai ma ai. Sara wa jawngma shagu a mying san nna hkan ka la wa nga yang ngai na kahtet wa nngai. Shingrai ngai hpe san dat ai hte rau Booker Washington ngu nna pru wa ai mi atsun dat ni ai. Hpang e Nu hpe bai wa tsun dan yang she Booker Teliafero ngu nna kaji kaw nna shamying tawn sai lam chye lu nngai. Dai kaw nna ga nrail sai ngu “Booker Teliafero Washington” ngu bai shamying kau dat saga ai. Anhte a mung ga e ngai zawn tinang a amyng hpe tinang shamying la ai mi nna yu nngai.

Shani e jawng lung aten nlaw la li ai hta nhtoi nman la ai majaw, kade nna jang shani jawng na pru nhtawm amu bai shang ni ai. Shingrai shana jawng de bai du mat wa nngai. Kaji kaw nna raitim nye a laika sharin ahkying gaw shana e sha grau law li ai. Shana laika sharin ai shaloi myit daw lam amyu myu pru wa chye ai. Kalang sara kaja nlu, sha lu ai mung ngai daram pyi nchye, bai kalang lang sara hte ngai shada tsun hkat re ai yak lam ni pru wa nga ai. Kade ru ai yak ai raitim hpaji ngu ai ngai lu hkra shakut na we ai ngu nna myit da ting lai wa nngai.

Ngai chye myit ram rai wa ai aten hta, n dut ndang galu kaba wa mayu ai daram galu kaba wa mai ai shan hpraw langai mi a myit hta kaning nga rawng na ni? ngu myit yu ya ai. Shan hpraw kasha langai mi gaw, mung a rap daw salang, shing nrail munggyi wa, Sasana ginjaw jum ai wa, gumsan magam rai timung tinang hta atsam marai she rawng yang, kadai n shadang lu, byin mat wa mai nga malu ai. Ngai mung dai zawn re ai ahkang aya hpe ra marin wa ni ai. Ngai lama shan hpraw kasha she rai yang kaning rai shakut mat wa na hpe mung myit kau se ai. Le-nem htum ai shara kaw nna htaw-tsaw htum ai shara de du hkra shakut yu na nye myit hta rawng li ai. Dai hpang kaw nna shawng de na zawn shan hpraw ni hpe ndawng nyawt ai myit ngai hta n rawng sali ai. Awng dang ai ngu ai hpe kaning di nna lu la mai a ta? galaw sa wa ninglen hkrum kadup wa ai ruyak lam mahkra hpe manga kabai kau lu yang sha awng dang ai ngu ai hpe lu la mai nga ai. Ndai hku sawn yu yang, anhte shan chyang kasha ni gaw masha e ntsaw nra na myi man she kaji ga timung, akyu nyawm ai hta n ga, akyu pyi grau pru nga mali ai. Shan chyang ma langai mi masha e shakawn shagraw hkra nga

yang shan hpraw ma langai mi hta mana maka jan nna tinang a ma hpe kangka htep lahti hte shakut ra nga ai. Shingre ai majaw, tinang a atsam marai jat wa ai hte ngang kang ai myit n gun lu la mai nga mali ai. Shan hpraw ni a matu galu kaba na loi la malu ai majaw dai zawn re ai atsam marai lu la na yak nga malu ai. Kuning rai nna sha mi nga nga ga timung ngai gaw, amyu kaba tai na hta shan chyang amyu tai na mahtang ra sharawng nngai. Marai langai ngai tinang hta atsam marai hte hpaji nrawng nga ninglen, amyu kaba rai nngai nga ai hte sha masha a ntsa de nga mayu ai hpe na yang nachying yawn ya nngai. Hpa majaw dai zawn re ai wa a matu yawn ya shara nga ata? Atsam marai hte hpaji nlu yang amyu kaba rai timung masha a ntsa de nga na nmai byin ai, amyu kaji nga tim atsam marai rawng nna hpaji lu ai wa rai yang masha a man de dan dawng wa na gaw chyalu sha re hpe ngai mu chye ai majaw rai nngai. Masha e dip manat tawn hkrum ai kadai wa, gara amyu raitim mungkan e byin pru wa chye ai htung tara lam ni hpe chye la tawn mai ai. Hpraw ai wa raitim, chyang ai wa raitim, hpaji hte atsam marai hte shakut wa yang mungkan e mu mada na rai nga ai. Ya ngai ning ngu ai a mung nye a matu sha myit nna ka nngai nrai, nye a amyu ting a matu myit nna sha ka shana nngai.

DAW III. HPAJI TAM AI.

Lani mi hta ngai amu galaw nga yang, Virginia ginwang e shan chyang ni a matu jawng kaba langai mi hpaw na re da, nga kaga amu galaw ai manang lahkawng tsun nga ma ai hpe na hkrup we ai. Anhte a mare na jawng hta grau hkik ai kaga jawng naw nga ai lam shawng de galoi mung rai nna yu nngai. Ndai lang gaw shawng na lang rai sai.

Nhprang wan numga nhkun kata e rai nna sin mak la nga ai majaw dai manang yan hpang de kahtep sa wa ni ai. Langai wa mi tsun nga ai gaw, “Ya hpaw na jawng gaw anhte amyu ni a matu re ai hta n ga matsan ai ma ni hpe jawng shabrai, shat shabrai a matu bungli mung tam ya; lata hpaji mung sharin ya na re da”nga tsun nga ai. Shan shing nga nna jawng a lam tsun nga ma yang, Hampton jawng ngu ai ndai daram hkik hkam ai wa,

Sumsing lamu e pyi gaw nga na ni? ngu nna myit kau nngai. Dai jawng kanang re ai, kade tsan ai, kaning rai sa yang mai na hpe ngai myit nhkawn nngai; raitim dai jawng de du hkra sa na, ngai myit jahkut kau ni ai. Sa mayu ai myit katu la sai majaw shani shana dai de lu sa na matu shakut bang wa ni ai.

Dai hpang shata tsawmra wa nhprang wan numga htu ai amu naw galaw matut nga nngai. Dai aten hta hpyen du langai mi a nta kaw nchyang ma langai mi ra ai, nga ai mi bai na se ai. Raitim, nta madu jan mahtang shangun ma ni ntsa e nau wa matse ai majaw dai nta hta na na kadai nnga lu ai lam mung gumhkawng nga ai. Ngai chyawm gaw, kade kaning raitim nhprang wan numga htu ai amu hta sha gaw grau hkyem sa na re, ngu myit mada let, Nu hpe sa matut shangun nhtawm shata mi lap 15 hte amu shang ni ai.

Nta madu jan a lam, kajai ai nau law ai majaw nnan e hkrum na pyi n gwi nngai. Raitim, shi hte rau tsawmra ya nga jang, shi a ra ai lam hpe chye ya ni ai. Shi gaw asan aseng rai na ra ai; galaw ai lam shagu hta lawan ladan rai na sharawng ai, ding man ai hte tsun shaga galaw wa ai lam shagu hta set lasau re ai hpe mu mayu nga ai.

Ngai Hampton jawng de rai nsa yang shi a nta e laning mi jan nga kau nngai. Dai laman lu la ai kasi kamang ni gaw, ngai jawnghkan sharin la ai hpaji ni hte maren sha nye a matu akyu rawng li ai. Ya du hkra nta wang e raitim, lam nmaw e raitim, maisau hkyep taw ai mu jang hta kau mayu ai; maru marang re ai nta wang shakum mu jang, galaw sharai ya na zawn nga ai; tsi chya ra ai nta mu yang chya kau ya mayu ai hte, hkindang di nga ai palawng, agang chyalang re ai dun chyinghkyen mu yang mung madu hpe shadum mayu ai myit ngai hta pru wa ai.

Nta madu jan gaw, nnan e nye a matu hkrit shara kaba re ai raitim, hpang jahtum e kaja htum ai jinghku kaba tai sai. Shi mung ngai gaw kam ram ai ma re chye jang, lam shagu hta ngai hpe nawng ni ai. Nshung ta rai jang, lani mi hkying hkum mi, jawng sa na ahkang lu nngai. Raitim laika hti sharin na matu gaw ngai nan gumh praw shaw nna sara langai mi kaw shana e sa sharin rin rai nngai. Ngai laika chye mayu ai hpe n ta madu jan mu jang, shi mung n gun jaw lawm nga ai. Ngai mung shi hte rau

BOOKER T. WASHINGTON

---

naw nga ai lapran laika sadek langai mi tam nna lu mai ai laika mahkra hpe tam mahkawng la ni ai.

Hpyen du jan a nta e dai daram rai nga timung Hampton jawng de grai naw sa mayu nga nngai. 1872 ning hta Hampton ngu ai gaw kanang nga ai, sa yang lam jarik gade htum ai nchyey tim, sa sana ngu nna myit daw dan kau nngai. Ngai myit ai lam hpe Nu hta lai nna kaga kadai mung myit nhkrum lawm ma ai. Nu pyi gaw ai wa ngwi ya ang ai, sa wa yang a hkang kanoi she njaw mayu ai hku rai lu ai. Ngai tam lu ai gumhpraw mung, Wa Dim hte nta masha ni e jai sha kau ya sai majaw lap 20 daram sha ngam nga sai; dai gaw labu hpun palawng hte lam jarik a matu pyi law na hku nraili ai. Dai shaloi chyawm gaw Hpu Ba e mung dang lu ai daram karum dat ni ai. Raitim, shi mung masha a nchyang masha naw re hte shabrai nlaw ai hta n ga n ta de mung naw yu ra ai majaw myit ai made nlu karum sai. Nye a myit hta hkra ai lam langai mi gaw ngai shingrai sa wa na hpe nye a amyu gumgai dingla ni grai ahkyak zawn nawn ya ai rai li ai. Shanhte ni mayam kaw na lawt lu sai raitim, ning rai shanhte a amyu hta na kaga jawng kaba de hpaji sharin sa na matu kadai wa mi chye pru wa na zawn nnawn ma ai. Ngai sa wa hkyen jang, gumgai dingla ni, mu zi, hti zi, hpajet re ai ni sa jaw shajang ma ai.

Ngai rawt sa na shani du sai hte maren, lu ai labu hpun palawng ni hpe nhpye hta lahkawn bang nna pru mat wa ni ai. Hkum ai npyaw nga ai Nu hpe mung myit grai kaji let she shakram kau da ni ai. Dai aten hte yang, Virginia Sinpraw, Sinna, hkarang leng lam rai nhkrang ai majaw, gumra leng hte hkarang leng galai jawn nna sa wa ni ai.

Anhte Mukden mare hte Hampton mare gaw deng 500 daram tsan nga ai majaw kade nna yang ngai gun sa wa ai gumhpraw lam jarik nlaw na re hpe dum sai. Bai nna, ngai si ai shani du hkra matsing na lam langai mi mung hkrum nngai; dai gaw lani mi ngai gumra leng dingsa langai mi hte shani ting bum hkaraw tawt lai nna hkawm sa wa ai gaw shana de maga rai jang Hotel ngu ai n ta kaba langai mi kaw du ga ai. Nye a myit hta n ta kaba ndai hkawm sa hkawm wa re ai ni yawng a matu hkring sa shara rai ang ai ngu myit la we ai. Raitim ngai zawn nawn ai hku n re ai hpe bai chye lu ai. Dai shani ngai jawn nang ai gumra leng hta lawm ai ni yawng shan hpraw rai nna ngai chyu sha

shan chyang rai nga ai. Chyahkring mi rai jang, kaga manang ni yawng yup gawk lu nna shat lusha hkyen bang wa masai. Ngai mung ngai gun ai gumh praw gaw yup gawk shap na hte shat lusha a matu nlaw sai raitim dai Hotel madu hpe nye a lam tsun dan let sa tawngban yang, yup shara a matu sha gaw jahpu njaw ra na re, ngu myit mada let sha ku makau e dung nga ai langai mi hpang de kahtep sa wa ni ai. Raitim, ngai ga tsun pyi rai nhtum, gumh praw gun n gun mung n san ai sha kalang ta shat mung, yup shara mung n jaw lu ai nga tsun matsut kau ni ai. Shan h praw hte shan chyang ndai daram shai na zawn shawng de nnawn yu nngai. Ya chyawm gaw kade shai ai hpe ngai nan hkrup sha dat ni ai. Kanning mung nchye di sai. Katsi la ai shana re majaw, loi mi sha pyi lum na matu shana ting lam hkawm nna she a shalai ni ai. Shingrai tim, nye a myit mahtang Hampton mare de hkrai rai mat sai majaw Hotel madu hpe nju ndawng na myit nga na aten pyi nlu nngai.

Dai hpang gaw lagaw hte hkawm ang ai kaw hkawm, nga leng, gumra leng ni kaw hkan ang ai kaw hkan rai nna Hampton mare hte deng 82 sha tsan ai Richmond mare de du mat wa sai. Bai nna kaw si ai hte anya shala she rai mat ni ai. Shawng de mare kaba ndu yu ai majaw mare kaba a htung hking nchye nna mung lam mi, ndai zawn chyasam ga e gumh praw pyek mi pyi nlu sai majaw mung lam mi yak taw nga ni ai.

Manam shara tam nga yang mung gumh praw htum mat sai. Kanning rai nna kade sa na nchye mat ni ai. Majoi mi lam langai mi hku hkan mat wa yang, u magyi gangau, kik muk re ai ni dut dam taw nga ai shara sa mu nngai. Dai aten e lama u magyi langai mi, muk tawng langai mi lang nna “H pang de nang lu tam ai rai mahkra ngai hpe ap na rai yang gaw la sha u” nga nna tsun ai wa nga yang, teng sha galai sha kau na daram kyet nga nngai. Raitim, shing nga nna pyi kadai n sa tsun ai majaw hpa mung nlu sha ni ai. Lusha atsawm nlu sha ai hte yup tung du hkra lam hkawm nga ai tsawmra na sai majaw kade ba ai, kawsi ai, hkum atsu atsa nga machyi ai gaw tsun shara nnga sai. Rai timung ngai myit daw ai nrail. Dai shana mung yup tung du hkra ngai lam hkawm nga nngai. Nau ba nna kadawng taw mat na daram re ai aten hta lam ning maw makau hku lagaw hte hkawm na matu san galaw shatsawm tawn ai lam kaji shara mi de du nngai. Ndang sharang sai majaw masha kadai nmu ai hte rau dai

lam npu de yup ni ai. Nye a baw ntsa hku masha ni hkawm ai sharat hpe na lu ai. Jahpawt nhtoi htoi nna dum wa yu yang mana maka kaw si nga la ai. Baw sharawt mada yu yang, hkarang kawng de hpri rai jahkrat nga ai sanhpaw langai mi a makau de du nga la ai hpe mu lu ai. Ngai, rawt nna sanghpaw hkang ai wa hpang de sa nhtawm, shat mari sha na pyeksan kachyi kapu a matu sanghpaw hta na hpri rai hpai shangun la rit ngu nna sa tawngban ni ai. Dai wa mung matsan chye dum ai wa re majaw ahkang jaw sai. Shat jahpu law na daram amu galaw ngut jang lu ai pyeksan hte lusha dut ai shara de gat mat wa ni ai. Dai jahpawt na lusha gaw ngai lu sha yu ai mahkra hta kaja htum, mu htum rai re sai.

Sanghpaw hkang ai wa mung, ngai amu galaw ai hpe yu htuk sam ai; amu naw galaw matut mayu yang galaw matut lu ai, nga tsun ai hte maren ngai mung kabu gara hkap la ni ai. Shingrai galaw nga let shat mari sha nna jan ai hte hpe Hampton mare de sa na lam jarik matu mahkawng we ai. Yup shara a matu kaga mi gumhpaw n jahtum lu sai majaw nnan du ai shana na hte maren lam npu e ga hta yup magaw shalai lai she rai ni ai. Shaning tsawmra na ai hpang dai mare na shan chyang masha ni ngai hpe ga sa du tsun na saw shaga ai hte maren sa du yang, shawa masha 2000 daram rai nga ma ai. Hpawng ai shara gaw dai ngai yup lai wa ai shara hte nau wa ntsan nga ai majaw zuphpawng hpawng nga let pyi nye a myit gaw shawa masha hpang de nre ai sha dai ngai yup lai wa ai lam npu de hkrai du mat wa nga ai.

Lam jarik law hkra mahkawng la ngut jang sanghpaw hkang ai wa hpe chyeju dum ga tsun da nna bai pru mat wa ni ai. Lam lapran num daw num dan nhkrum ai sha Hampton mare de du lu sai. Ya gumhpaw lap1 pe 8 sha lu ni ai. Mana maka ba nna sa wa ai raitim du ai hte htap masum jawng kaba hpe sa mu jang nsa nnan lu la ai zawn ba ai mahkra hkoi mat sai. Ngai mu yu ai jawng mahkra hta tsawm htum, kaba htum jawng rai nga ai. Israela masha ni Karai Kasang ga sadie jaw tawn ai lamu ga de du wa yang na zawn kabu hkinnum lu nna, ngai naw hkprung nga ai lapran masha a matu akyu rawng ai amu hkrai galaw sana, ngu nna myit lu nngai.

Jawng de du ai hte sarama kaba hpang de jawng shang na lam tsun na sa wa ni ai. Shat hkru hkra nlu sha ai hte, hka nlu

BOOKER T. WASHINGTON

---

shin, labu palawng n lu galai ai na sai majaw sarama kaba mung ngai hpe mu ai hte kahtan hpyi gumpum magang wa sai; ngai hpe hkap la kam na zawn n nawn ni ai. Kaja wa ngai hpe gaw majoi shatsap tawn nna hpang e she sa ai ma ni hpe hkap kabang la nga ai. Dai mu jang, ja e ngai hpe mung hkap la ma taw, grai shakut na we ai wa; ngu myit ai n pyaw bu ni ai.

Tsawmra mi na jang, sarama kaba gaw, ngai hpe “wora gawk maza la ai, dun ye la nna naw sa ye kau ya su” da.

Shaloi ngai mung “ya chyawm gaw rai sa” ngu myit la kabu bang wa ni ai. Hpa majaw nga yang, hpyen du jan hte nga yu sai majaw, dun sha gaw atsawm chye ye nga nngai.

Dun ye hta la nna gawk hpe masum lang ye sai. Dai hpang sumpan hta la nna gawk e nga ai saboi, lahkum hte shakum ni shara shagu, shingjut shingnaw, atsawm sha mali lang tup katsut anut kau sai. Ngut ai hte rau shi hpe wa shana jang, shi mung grai kangka nga ai sarama rai nga ai hte maren sa yu nna, hpajet shaw la nhtawm, wunhpu grau ntsai hkraw ai shara hkan katsut yu nga ai. Shara shagu atsai awai tsawm taw nga sai hpe mu jang, “mai sa, nang ndai jawng e nga lu ai” da.

Dai shaloi sha gaw, ngai mungkan e pyaw htum ai wa langai mi rai mat ni ai. Dai dun ye ye ai gaw nye a matu san poi kaba rai sahka! Jawng kaba de laika sa sharin ai ni san poi awng yang pyi dai ngai awng ai shaloi na daram kabu na zawn nnawn nngai. Dai hpang kaw nna Laika sanpoi law law hpe ngai awng lai wa tim, dai ngai shawng nnan awng ai san poi na daram kabu ai nhkrum yu ni ai.

Jawng shang na ahkang lu ai shani kaw nna, sarama kaba gaw ngai hpe jawng dun ye ye na hte dawrawan amu hpe galaw shangun ai. Bungli dai galaw let, jawng lung jarik loi li mung lu la re ai majaw ngai mung kabu gara galaw ni ai. Ba la ai amu gaw re. Jawng gawk law law hpe yu lajang ra ai majaw, shana de mung jan du hkra, jahpawt mung hkying mali kaw nna rawt ra ai. Raitim ngai myit hten ai nrai. Sarama kaba dai gaw ngai jawng e naw nga ai laman e mung, jawng kaw nna pru mat sai hpang mung, ru ai, yak ai, myit htum ai aten n gun jaw sharin shaga ai jinghku kaba langai mi tai sai.

Ngai jawng hpe nnan mu lu ai hte myit hta gade pyaw mat wa ai hpe tsun lai wa sai. Bai, prat tup matsing na lam langai mi naw nga li ai. Dai gaw, jawng up sara kaba Armstrong hte

BOOKER T. WASHINGTON

---

hkrum ai lam re. Armstrong gaw ngai mu yu ai masha mahkra hta myit grau kup ai wa rai nga ai. Shi zawn re ai masha aloi ali mu mai ai nrai.

Urawpa dan e mung, America dan e mung, mying gumhkawng ai masha kaba law law hte mu hkrum ni ai, raitim General Armstrong daram myit kup hpring tsup ai kaga kadai hpe mung n mu hkrup nngai. Yi sun hkan e mayam ni hte, n hprang wan numga nhkun hkan e kuli ni hte kanawn ngut ai hpang General Armstrong zawn re ai masha kaba hte mu hkrum ai gaw aloi ali mai byin ai baw n rai. Shi hpe shawng nnan hkrum ai kaw nna masha hte shai ai wa re ai hpe mu lu ai majaw, ndai wa gaw ra n rawng ai wa nan rai nga ai, ngu nna myit la we ai. Ngai jawng shang ai shani kaw nna shi si ai shani du hkra rai kanawn ni ai. Kanawn magang tsawra hkungga magang, rai nga ai. Hampton jawng na sara ni, sharin ya ai hpaji ni nlawm timung, General Armstrong hte shani shagu hkrum lu nga yang ram ging ai hpaji lu la ai hku re. Ngai ya asak kaba wa magang, masha kaba myit su ni hte kanawn nna byin mabyin lam ni hpe tsun jahta sumru let lu la ai hpaji she laika buk hti nna lu la ai hpaji hta grau nga ai, ngu kam nngai. Jawngma ni raitim, masha law malaw hte kanawn nna byin wa ai lam shagu hpe sharin la yang hpang de na matu grai akyu nga na re ngu kam nngai.

Armstrong rai n si yang shata kru daram hta nye a nta e shata lahkawng sa nga chyai ai. Shi prat kaba nrut nra kung sai majaw shamu shamawt nlu sai. Ga shaga yang mahku n dan sai; raitim, shi a amu hta naw shakut nga ai. Ndai daram masha a akyu matu sha myit nna, tinang a akyu hte tinang hkum hpe hpa n sawn ai masha rai nmu yu nngai. Majan aten e dingda daw ni hpe shi nan hpyen hpung woi nna aja awa gasat sai raitim, majan ngut ai hpang shanhte hpe n dawng ai ga hkaw mi n shaga; tsawra let shanhte a jawng ni galu kaba na matu mung shi a jawng hta shakut ai zawn shakut nang nga ai.

Hampton mare kaba na jawngma ni, General Armstrong hpe kade daram tsawra hkungga ai lam hkum hkra gaw nlu tsun dan ai. Kaja wa nga yang, she naw na daram rai nga malu ai. Shi hpa wa mi galaw tim n awng dang na zawn n nawn ya nngai. Shi hpyi yang kadai raitim jaw nga ai. Sara kaba Armstrong hte rau naw nga yang byin ai lam lama mi hpe naw dum da we ai. Sara kaba gaw lagaw n gun nrawng sai re majaw n lu hkawm sai.

BOOKER T. WASHINGTON

Shingrai nga yang, lani mi hta shi a jawngma dingsa langai mi leng tingsen tsawmra rawng ai dung lahkum la sa nna sara hpe shadun n htawm tsawmra tsaw ai kawng ntsa de kanawng lung wa nu ai. Grai ba na rai nga ai. Kawng ntsa de du ai shaloi marung she htingku hkra kanawng kyin nga ai wa sara hpe rawt tsap mada nna salat katsut let kabu ai myi man hte tsun wu ai gaw, “Sara naw nga yang sara hpe ning rai kaja wa yak ai lam langai mi hta ndai zawn lu karum nngai majaw nachying kabu nngai” nga ai.

Ngai Hampton jawng e naw nga yang, jawngma nau law, yup gawk ni nshang wa ai majaw jawng shang hpang hkrat ai ni hpe n hkap la lu na daram yak wa sai. Sara kaba mung mai byin ai hku mi sumpam gin sum ni galaw tawn nna jawngma dingsa ni yawng dai de nshung ta laman htawt rawng shangun na hkyen sai. N pyaw la na re chye tim sara kaba tsun dat ai hte rau yawng ngu na wa htawt rawng na hkam la masai.

Ngai mung htawt rawng ni ai. Nshung ta e katsi la ai majaw anhte sumpan gin sum hta rawng ai ni tsawmra wa nga yak kau ga ai. Raitim, anhte a myit kade tsin yam ai hpe sara kaba chye dam ai nrai. Hpa majaw nga yang shi hpe anhte tsawra ai majaw, shi hpe anhte yu matsan dum ai majaw anhte aput angun ai gaw shi na kau na n ra ga ai. Sara kaba mung myit pyaw, jawngma ningnan ni mung n ta kaja lu rawng, rai yang anhte mung myit pyaw nga ga ai. Kalang lang shana aten e kum galup tawn ai sumpan hpe ja la ai n bung e gun mat wa ya nna jam jau ai mung law law lang hkrum ga ai. Rai timung nhtoi htoi ai hte sara kaba a pyaw ai myi man, n gun jaw ai ga na jang myit ru myit yak yawng hkoi mat nga ai.

Ya tsun lai wa sai hte gaw General Armstrong hpe shakawn mai ai lam ni rai nga ai. Majan ngut ai hpang anhte shan chyang amyu ni galu kaba wa na matu numsha lasha, hpaji lam maga hku nna mung, kaga lam amyu myu hku nna mung shang karum wa masai. General Armstrong gaw laika hpaji jawng de shang karum ai ni yawng hta grau reng, grau shakut ya ai wa rai sai.

Jawng e naw nga yang, shani shagu sharin la mai ai lam ni hpe mu lu nngai. Malu masha hpe ahkying aten hte hkrak sha ai, lata katsut hpajet, shaku nep, ni hpe tsawm htap ai hku lang

BOOKER T. WASHINGTON

---

ai. Yup ra hte hkum hpe asan aseng tawn ai, re ai ni hpe mung sharin la nngai.

Grau ahkyak ai lam gaw hkum hpe jasan jaseng hka shin ai rai nga ai. Dai majaw, hpang de ngai bu hkawm ai shaloi raitim, kaga shara de htawt nga hkawm ai shaloi raitim, shani shagu hka shin lu hkra shakut nngai. Nta e hka shin shara nnga, nchye galaw tawn ai mare kahtawng hkan manam hkawm yang, hka shi, hka htung re ai de tam shin nngai. Bai, nye a amyu ni hpe nta shagu hta hka shin gawk tawn ra ai lam mung tut e sharin ya nngai.

Hampton jawng e shat shabrai gaw shata mi Dollar 10 (lap 50 daram) rai nga ai. Hpu Ba e kalang lang kachyi kapu shagun ya ai hta lai nna ngai gumhpraw n lu nngai. Dai majaw kau chyen a matu jawng dun ye ye amu galaw nngai. Amu galaw hpang ai shani kaw nna mying kaja lu na grai shakut ni ai.

Shakut ai hte maren mung, ngai galaw ai amu gaw jawng shabrai a matu ram ging ai nga nna sara kaba ni daw dan ya masai. Laning mi jawng shabrai hkrai Dollor 70 (lap 350) ang ai. Ngai la ma jawng shabrai hte shat shabrai yawng jaw ra na hku rai yang jawng kaw nna pru wa ra na nngai. Raitim, General Armstrong gaw Mr. Morgan ngu ai wa kaw sa nna, ngai ndai jawng e lung nga ai laman ngai hpe karum na matu sa hpyi tawngban ya sai. Chyeju grai dum nngai.

Hampton jawng de du ai hpang kade nna yang, labu hpun palawng hte laika buk ni nlu ai majaw mung tsawmra wa myit ru kau nngai. Laika buk a matu chyawm gaw lu ai ni kaw na shap hti na; labu hpun palawng she yak sai. Ngai jawng nnan sa wa yang la sa ai nhpye kaji hta rawng ai rai gaw ngai lu ai sutgan yawng rai sali ai. Labu palawng mung hkum hta kap ai hte sha rai li ai. Sara kaba Armstrong gaw jawngma ni a labu palawng, san seng nsan seng ai hpe shi nan hkan yu chye ai wa re hpe mu jang grau myit ru wa ni ai. Gyepdin galoi mung atu rai ra ai, palawng agang chyalang nre ai sha hkindang yawng hkum ra ai. Ngai zawn amu galaw ai shaloi na matu mung, laika sharin ai shaloi na matu mung labu hte palawng man mi sha lu ai wa, san seng na tsawmra yak nga ai. Raitim, byin mai ai hku nga lai wa yang, hpang jahtum nye a atsam marai hpe sara ni chye ya ai shaloi dingdung America de alu lahkawn nna lu ai hpun palawng dingsa ni hta na ngai hpe mung loi li karan matsan dum mani ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Dai gaw ngai zawn nlu ai ni hpe karum ai lam kaba langai mi rai nga ai. Dai labu palawng ni nlu yang, ngai Hampton jawng e jahtum du hkra hpaji sharin lu na zawn n nawn nngai.

Dai aten hta Hampton jawng e ngai jawngma mahkra hta ngai gaw kaji htum rai nngai. Law malaw wa asak kaba sai ni rai ma ai. Nkau mi asak 30 jan 40 ning daram rai ma ai. Asak kaba sai numsha lasha ni ndai zawn shakut ai hpe kaga shara e n mu mai nhten. Shanhte gaw lu ai aten mahkra hta laika hti, amu galaw nga ma ai. Mungkan ga a lam mu chye wa ai hte laika hpaji kade ahkyak ai hpe dum shai wa ai ni rai nga ma ai. Nkau mi asak kaba sai majaw shinglet ja nna laika atsawm nlu hti ai ni myit htum, myit si shakut ma ai hpe mu yang, grai matsan yu dum na zawn rai nga ai. Raitim, shanhte myit daw ai nrail. Ngai zawn matsan ai ni mung law nga ai. Shanhte gaw laika chye na matu mung, tinang kan bau na matu mung galaw ra nga ai. Nkau mi gaw, tinang a num ma hte kanu kawa ni hpe tam bau let tinang nan mung byin mai ai hku mi laika sharin nga ai ni lawm ma ai.

Hampton jawng hpe yu lajang ai du salang ni hte sara ni hpe kaja wa shakawn ram ai. Jawngma ni hte shani shana shakut ma ai; tut e jawngma ni hpe karum nga lu yang she myit pyaw ma ai. Majan ngut ai hpang dingdung America jawng sara ni a matu kade daram shakut ai hpe she ka matsing tawn yang America maumwi laika hta masin grai hkra na daw rai na re. Dingda America masha ni mung, gade nna yang dingdung daw de na ni zawn shang karum wa na hpe myit mada nngai.

DAW IV. MASHA WA HPE KARUM SHINGTAU AI

Hampton jawng e shawng sa nga ai shaning, jawng dat mahka hta yak ai lam bai pru wa ra ai. Manang ma ni law law wa jawng dat nna nta wa mat ma ai. Ngai mahtang gumhpraw nlu ai wa re majaw shara ra de sa ra nngai, jawng e mung nga nga mai na n rai. Manang ni nta wa ai hpe yu dat let tsawmra myit kajji marit kau ni ai.

Gade sa wa na raitim, lam jarik ra ai hte maren ngai manu tsawmra dan dum nna kyem tawn ai palawng langai mi hpe dut la na myit we ai. Kaya ja ai wa rai nna ngai gumh praw nlu ai lam kadai hpe mung nchye shangun nngai. Palawng dut na pyi nwam matang hkawm ni ai. Tsam mari shan chyang masha langai mi hpe mu hkrup nna tsawmra kabu kau we ai, lahpawt mi shi sa du nna manu jawm tsun wa saga ai. Ngai gaw Dollor 5 (lap 25) daram sha gaw dan na re ngu ni ai. shi mung myit hkrum sai. Raitim, shi bai tsun ai gaw, “rai sa, ndai hku di ga; ngai palawng hpe ya la wa na; gumh praw mung pe 10 daram ya magang na; ngam ai hpe hpang e lu ai shaloi ya na” da. Dai shaloi ngai kade sha myit daw na gaw she myit ya yu mi.

Shingrai Hampton mare kaw nna tsan tsan pru hkawm na lam nhku, gumh praw kachyi kapu a matu amu naw tam ra sai. Sara ni hte jawngma ni yawng nta wa mat ai hpang myit garen let ngam nga ni ai.

Ang wa sai hte maren tsam mari amu tam shakut yang, shat seng kaba langai mi kaw amu lu nngai. Shabrai chyawm gaw shat mari sha na hta law wa njan li ai. Rai timung, shana hkan rau ai aten ni hta laika hti shakut nna dai jawng dat laman tsawmra chye jat la ni ai.

N nan shaning jawng dat ai aten hta jawng de ya ra ai hka Dollor 16 (lap 75) kap nngai. Dai hka hpe jawng dat laman amu tam galaw let wa kau na myit makun we ai. Hka ngu ai hpe kaya hpa zawn myit la ai hte hka dai sha nwa kau lu yang jawng de bai shang na pyi n wam nngai. Dai majaw mana maka sadai ai hte mahkawng wa ni ai. Jawng hpaw aten du wa magang sai, gumh praw Dollor 16 rai nlu we ai.

Lani mi hta dai ngai amu galaw ai seng kaw na sha ku langai mi npu e gumhpaw Dollor 10 maisau mu hta nna kabu gum lawt let seng madu wa hpe hta wa ya yang shi mung kabu gaw kabu ai raitim, shi jahkrat tawn ai she re nga nna la tawn kau nu ai. Ngai tsawmra mi sum dum kau nngai. Raitim, ngai myit nhten. Hpa majaw nga yang ngai hta byin lai wa sai lam shagu hta ngai myit daw n gun shayawm kau ai ngu ai mi rai nnga yu ai. Hpa baw galaw tim awng dang na hpe myit mada let galaw hpang wa nna ruyak hkrum jang aput angun nnga ai, shakut na she ra nngai. Kanning rai galaw yang awng dang lu na re, ngai myit makun chye ai ni hpe sha shakawn mayu nngai.

BOOKER T. WASHINGTON

Myit n gun awai la nna jawng hpaw ai hte kunhting General Marshal hpe nye a lam yawng sa tsun dan ni ai. Shi mung ngai hpe jawng bai shang lu ai hte naw kap ai hka hpe gaw hpang de lu ai aten hta wa tim mai ai nga tsun ai majaw bai shang nna dai shaning mung jawng dun ye ye amu galaw let laika bai matut sharin ni ai.

Ngai Hampton jawng kaw na lu la ai hpaji ni hta, laika a majaw lu la ai hpaji gaw kau chyen mi sha re. Lakhawng ning ngu na shaning hta ngai matsing jat la lu ai gaw, jawng sara ni tinang hkum a matu myit nchye marin ai lam rai nga ai. Masha wa a matu akyu galaw lu magang, myit ngwi myit pyaw lu la magang rai ma ai hpe nchye na, nchye yu rawng nngai. Shaning htum mahka de she, masha wa a matu akyu grau galaw lu ai wa gaw grau myit ngwi myit pyaw lu la ai wa re hpe chye la nngai; ya du hkra nye a myit hta dai naw rawng nga li ai.

Hampton jawng e sa nga ai majaw, kaja htum ai U, Sagu hte Dumsu amyu ni a lam hpe mung chye la nngai. Dai zawn chye la sai majaw rem lu, rem sha ai lam hta mung anya shala sha gaw nrai sana ngu nna myit mada nngai.

Ngai chye jat la ai hta na manu dan htum ai gaw Chyum Laika kaw na lu la ai hpaji rai li ai. Chyum Laika hpe kaning rai lang na hte tsawra na lam, ngai hpe sarama Miss Lord e sharin ya ni ai. Sarama dai hte hkrum ai kaw nna Chyum Laika gaw Wenyi a matu mung, laika hpaji a matu mung sut dek rai nga ai hpe chye lu ai. Dai kaw nna hpang de ngai dinghku hte rai nga wa ai aten hta amu kade kyin tim jahpawt jau amu garai n shang yang Chyum Laika daw mi shing nrai gadun sha mi raitim, shawng hti la na matu shaman tawn nngai.

Bai nna, ngai masha hpawng e ga chye tsun shaga ai mung Miss Lord a majaw rai sai. Tsun shaga nga yang nsa gara hku sa na, n sen kaning di nna sharam na hte hkum shamu shamawt na re ai ni hpe shi ngai hpe atsawm sha sharin ya ni ai. Teng wa ngai gaw shawa hpawng e ga shaga chye na hpe sha ra sharawng ai wa nrai; rawt tsap nna shaga chye na matu sha rai yang akyu npru dum nngai. Raitim, ngai kaji kaw nna mungkin ga a matu akyu rawng ai lam hta shakut mayu ai myit rawng ai hte maren dai zawn galaw ai lam hta ga shaga mung kung ra nga ai majaw ga tsun shaga shakyang ai rai nngai.

Hampton jawng e ga tsun shing jawng chyai ai hpung hpaw tawn ai hpe ngai grai ra sharawng nngai. Bat mi hta lang mi kru ya shana de shagu ga tsun shing jawng poi galaw ga ai. Ngai dai jawng e naw nga ai hte yang ga tsun shing jawng shagu ngai nlawm ai myi nnga sai. Dai bat kru ya shana de shagu galaw ai hpe sha ngai nkrem. Ngai nan mung kaga hpung langai mi woi hpaw se ai. Shana de shat sha ngut ai hpang laika rai nhti yang minit 20 daram kaman mung jahta let shalai kau kau rai nga ga ai. Dai aten n lahpawt mat u ga anhte jawngma 20 daram shinggyin la nna ga tsun shingjawng shing nrai masha a man e tara hkaw shaman wa saga ai. Dai minit 20 hpe ndai hta jan nna kaga hku akyu jashawn lu na lam nga sai.

Lahkawng ning htum ai shaning chyawm gaw, jawng dat mahka e Nu yan Hpu Ba shagun dat ya ai gumhpraw loi mi hta sara langai mi e mung loi li jat ya rai nna, jawng shabrai bang kau da lu nngai. Shingrai jawng dat ai hte nta lu wa sai. Nta wa du yu yang, jum ju shara hte n hprang wan numga htu ai shara hkan na amu galaw masha nlang hte amu n galaw ai nga jawng nga mala ai hpe wa mu nngai. Shanhte gaw shanhte a lata hta shata lahkawng, masum a matu shabrai lu mahkawng da dum sai majaw yawng rap rap ra ra hte amu galaw jahkring tawn ai rai malu ai. Hkring nga ai lapran lu mahkawng da ai gumhpraw hpe jai sha nna htum ai hte rau amu bai shang galaw chye ma ai. Dai gaw shanhte a matu machyi na lam sha rai nga ai. Dai zawn amu hpe jahkring tawn ai lam rai nchye yang, masha nkau mi Asuya gumhpraw dum de gumhpraw chye mahkawng da ma ai. Raitim, ya amu galaw jahkring tawn nhtawm dung sha nga na lai mi chye ai kaw nna gaw shawng de Asuya gumhpraw dum de chye mahkawng ai ni pyi nlu mahkawng masai. Nu hte nta masha yawng ngai nta du wa yang, lahkawng ning lapran ngai hta jat wa ai lam ni hpe mu lu ai majaw grai hkap kabu ma ai. Bai, nye a amyu ni yawng, grau nna asak kaba sai ni, ngai nta du wa ai shaloi shanhte hpe mahtang she yu matsan dum na daram hkap kabu la ni ai. Ngai mung nta shagu shang nna shat ma hpra sha nhtawm jawng a lam amyu myu hpe tsun dan nngai. Nawku jawng, laban jawng hkan mung tsun shana hkawm nngai. Ya, ngai ahkyak ra ai lam langai mi gaw amu bungli rai li ai. Bungli yawng jahkring tawn sai re majaw hpa mi nchye tam galaw.

Shingrai jawng dat shawng na shata gaw kaman nga shalai kau ni ai.

Lani mi hta nta kaw nna tsawm ra tsan ai shara de bungli sa tam nngai. Raitim, bungli nmu ai sha jan du mahka e npyaw n ngawn rai let bai nhtang wa ni ai. Nta du mahka deng mi daram naw ra ai shara kaw mala la lagaw nlu htawt wa ai majaw lam makau na nta dingsa hpungkraw langai mi hta shang yup mat ni ai. Jahpawt maga hkying masum daram du jang ngai hpe tam hkawm ai Hpu Ba gaw sa mu nna jasu nhtawm nye a tsawra la ai Nu dai shana nan si mat sai lam tsun dan ai.

Dai aten gaw nye prat e yawn htum, myit kaji htum ai ten rai sai. Nu hkum npyaw ai shaning tsawmra mi na sai raitim, dai shawng shani hkan akajawng sha si na zawn ndang nawn we ai. Hampton jawng e ngai hpaji naw tam nga yang, ngai chye chyang wa ai shani e nye Nu hpe ngwi ngwi pyaw pyaw nga shangun na ngu ai gaw nye a myit mada tawn da ai lam kaba langai mi rai li ai. Nu nan mung shi rai nsi yang shi a kasha ni laika hpaji chye nna atsawm rai nga ai hpe mu mayu ai nga nna jahkring hkring tsun chye nga ai.

Nu si mat ai hpang kade nna yang, dinghku kata nngwi npyaw rai wa ra ai. Bai sharai na matu nye a kanau grai shakut yu ai raitim shi mung nau nan kaji ai majaw dinghku hpe nhkang lu; Wa dim mung matsan ai majaw dinghku woi awn ya na masha nlu saw. Shat pyi kadai nshadu jaw wa nna, ba hkri si wan hpra, muk tawng kaji hpra hte sha shalai kau ai shat da mung tsawmra rai sai. Bu hpun palawng gawn yu na kadai nnga. Dinghku ting dumbru dumbra rai nga ai. Nye a prat e myit nngwi dik ai aten rai sai.

Ning rai yak nga yang, jinghku num langai mi ngai hpe yu matsan dum nna shaga la nhtawm amu kaji madun ni ai. Shingrai lu jat ai hte kaga amu galaw nna lu tawn ai gumhpawwum dat yang loi mi gaw law sai.

Rai timung jawng de bai du na pyi yak nga ai. Ra ai hpun palawng ni a matu shakut yu tim Hpu Ba jaw ai langai lahkawng hta jan nna nlu mai sai. Hpa wa mi byin tim lam jarik a matu lu ni ai majaw, jawng du jang dun ye ye amu hpe ngai shakut ai hte mai ai hku mi laning mi matut lung la na myit hprut di se ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Jawng rai nhpwaw lu; laban bat masum naw ra yang sarama kaba kaw nna laika du ra ai. Dai laika hta jawng ye lajang na matu jawng rai nhpwaw laban bat lahkawng naw ra kaw nna sa wa rit, nga nna ngai hpe shaga nga ai. Ngai mung shing nga ai hpe sha la nga ai wa re hte maren kalang ta jawng de sa mat wa ni ai.

Amu sa galaw ai bat lahkawng laman prat ting matsing mai ai lam langai mi mu la nngai. Sarama kaba gaw makyin jinghku mung law, sutgan mung lu re ai hte masha a man e myi man pa nga ninglen bat lahkawng tup jawng ye lajang ai amu hta ngai hte maren hkan galaw nang nga ai. Jawng shakum chyinghka ni hta wunhpu naw kap nga yang jawng nmai hpaw ai daram shi myit la nna shi nan hkan katsut nga ai. Ning re ai amu hpe shi hte rau shaning tsawmra mi galaw kau se ai.

Gam hpawang nrawng ai amyu langai mi hpe sharawt karum ai hta amyu kaba ai hte hpaji chye ai num langai mi ndai zawn bungli shaja hpe kabu gara shang galaw ai lam dai aten hte yang nchye na, nchye myit la nngai. Dai kaw nna dingda daw de nye a amyu ni a matu hpaw tawn ai jawng shagu hta bungli aja awa galaw ai lam gaw sharawng awg hpa lam, kaja ai lam re hpe n sharin ya yang ngai myit n yu pyaw nngai.

Hampton jawng e jahtum shaning gaw, dun ye ye amu galaw ai hta jan ai hkying shagu hpe laika hti na tawn kau nngai. Tan kata e kaga ni hta grau chye nna “lak lai ai wa” ngu ai amying lu la hkra shakut na myit makun tawn sai. Kaja wa awng dang ai hte 1875 ning June shata hta Hampton jawng e hpaji sharin jahtum kau nngai. Dai jawng na lu la ai akyu kaba lahkawng gaw lawu de na hte maren rai nga li ai.

Langai mi gaw General Armstrong hte hkrum lu ai rai li ai. Shi gaw tsun lai wa sai hte maren, ngai mu yu ai masha mahkra hta grau tsawra hkungga ging ai wa rai nga ai.

Bai, lahkawng ngu na gaw, laika hpaji sharin ai hte masha langai hpe galai kau lu ai lam dai jawng e mu chye la nngai. Dai jawng de rai ndu yang laika sharin ai ngu ai gaw bungli shaja nkam galaw sha ai ni a matu sha re ngu, masha law malaw myit la ai zawn ngai mung myit la nngai. Raitim, jawng du yu yang, bungli galaw ai gaw masha a man e ntsawm nhtap ai lam nre hpe chye lu nngai. Galaw shaman yang she tinang a hkum hpe tinang kam lu na rai nga ai. Dai hta kaga, masha wa a

BOOKER T. WASHINGTON

---

matu amu grau galaw ai wa gaw myit mung grau pyaw nga ai. Dai majaw ngai gaw amu aja awa galaw ai hpe ra sharawng wa nngai.

Ngai jawng pru ai aten hta gumhpraw pyek mi mung nlu. Lam jarik kachyi mi hkoi la nna jawngma manang ni hte amu tam hkawm wa yang, Hotel langai mi kaw shat hpai jaw ai amu lu hkrup nngai. Nnan shang galaw ai shaloi amu nchye la nngai. Raitim, ningbaw wa e, laika chye ai saboi htu ngu nna lahta tsang masha kaba ni shang sha sha re ai gawk e hpai jaw na sha-ang ni ai. Amu rai nchye ai majaw loi mi galaw hpang ai hte shat sa sha dung ai ni e daru ahkre hkrup sha nngai. Ngai mung shingrai daru ahkre jang hkrit kajawng ai hte hpa baw lusha hpe shawng hpai tawn ya na nchye, kalang ta gawk kaw nna hprawng pru mat wa ni ai. Dai hpang ngai hpe shat wan hpai la na amu de bai jahkrat kau sai.

Raitim, myit ndaw ai sha shakut ai majaw, dai shat hpai jaw ai amu hpe kade nna yang chye la nna dai amu hpe bai lu madu nngai. Hpang de ngai nan mung manam hku nna dai ngai shat hpai jaw ai amu galaw ai Hotel e law law lang shang manam sha ni ai.

Amu tsawmra ya mi galaw nna lam jarik lu ai hte rau nye a nga shara Mukden mare de nhtang wa ni ai. Du wa ai shaloi mare na shan chyang jawng hta sara hkap shatai mi ai. Ndai gaw nye a mare na ngai tsawra ai amyu ni hpe karum na ginjang rai sai ngu, grai kabu nga nngai. Mare na ma ni laika buk chyu sha hkan hpaw sharin la yang ram sai nrai. Jahpawt hkying matsat kaw nna shana de hkying 10 du hkra amu galaw bang wa ni ai. Laika sharin ya ai hta n ga, baw masit, wa nut, lagaw lata jasan jaseng, hka shin rai na hpe atsawm sharin ya, hkan yu nngai. Masha hpe myit su chye chyap hkra woi awn ai hta wa nut pasi lang sharin ai daram akyu rawng ai kaga nnga sai.

Bungli bungsi a majaw shani jawng nlu lung ai ni law law naw nga ma ai majaw shanhte a matu shana jawng hpaw ya sai. Hpaw jang, shani jawng na hte maren masha yan shang wa mara ai. Asak 50 ning jan sai gumgai dingla ni pyi laika chye mayu ma nna rawt shakut bang wa masai.

Shani jawng, shana jawng hte sha bai nram dum nngai. Shingrai laika hti na hte ga tsun shing jawng na hpung mung woi hpaw ni ai. Laban shani shagu shana de gaw nye mare e, jahpawt

BOOKER T. WASHINGTON

---

maga daw gaw kaga deng masum tsan ai mare hta, rai nna shara lahkawng hkawng nawku woi nngai. Dai hta kaga Hampton jawng kaba de hpaji naw matut sharin mayu ai ma ni hpe mung rau ai aten shagu hta sharin ya nga nngai. Ngai shabri shabrai hpe sha myit mada ai wa nrail. Sharin la mayu ai ni yawng hpe sharin ya nngai. Masha hpe karum ya lu ai majaw pyi nachying kabu nga nngai. Shani jawng e laika sharin ya nna shabrai a matu shawa gumh praw na loi li sha lu ai raitim ngai myit krem nga nngai.

Ngai Hampton jawng e naw rawng nga yang, Hpu Ba gaw ngai hpe dang lu ai daram karum sai hta n ga, dinghku ting hpe mung masha a nchyang sha tam galaw nna bau maka sai. Nye kanau chye jang ram sa, nga myit let shi hkum a matu rap hkra di kau nu ai. Ya ngai bai, Hpu hpe Hampton jawng kaba de dat lu hkra gumh praw mahkawng shakut wa ni ai. Jahtum e kaja wa Hpu Ba mung masum ning tup sa sharin la lu nna awng pru wa nu ai. Ya shi Tuskegee mare na jawng kaba hpe up nga ai.

Hpu Ba jawng pru ai hpang annau lahkawng gumh praw mahakwng la nhtawm an a kanau hpungdim hpe bai Hampton jawng de bai dat sai. Shi mung jawng pru nna Tuskegee mare na laika shabra ai dap de amu kaba jum sai.

Ngai Mukden mare e amu galaw nga yang, shan h praw ni hpaw ai mying grai gumh Kawng ai hpung kaba langai mi paw pru wa ai. Dai hpung a yaw shada ai lam gaw, anhte shan chyang ni hpe mung up hkang lam hta n jahkran hkra pat shing dang na rai malu ai. Ngai naw kaji yang nga lai wa sai ‘Patroler’ (jep gawan hkawm ai hpung) ngu ai hpung zawn rai nga ai. ‘Patroler’ hpung hta shan h praw kaji kaba lawm nna, shana aten e mayam ni lekmat nlu, ahkang nlu yang nhkawm lu na, ahkang nlu yang zuphpawng n galaw lu na, ahkang lu hkra raitim, shan h praw nlaw htum langai sha pyi n lawm yang zuphpawng nhpwang lu na, nga nna hkan jep ai hpung rai nga ai.

Ya bai hpaw ai hpung mahtang dai ‘Patroler’ hpung hta grau nhkru ai hte grau zingri, grau mazut ai hpung rai nga ai. Anhte shan chyang ni mung up hkang lam hta baw n sharawt lu hkra dip apyet kau na shakut nga ma ai hta n ga laika sharin jawng, nawku jawng re ai ni hpe wan hte hkan nat kau ya ai majaw anhte hpa mara nlu ai shan chyang masha law law wa machyi hkrum ai hte asak sum mat nga ga ai.

Ngai brang ram naw rai nga ai majaw dai zawn ntara ai hku galaw ai hpe myit grai yu machyi nngai. Mukden mare e nan shan h praw hte shan chyang adup kayet hkat ai hpe mung mu yu ni ai. Kalang mi masha lahkawng masum tsa ga law kayet hkat nna lahkawng maga hkala nba tsawmra hkrum mat ma ai. Nye a jinghku sarama kaba a madu wa General Refna mung shan chyang ni hpe tsawra nna makawp maga ai hta shan h praw raitim kayet adup kau ai hkrum nga ai. Ning re ai lam ni hpe mu ai shaloi, ndai mung ga e anhte amyu ni a matu myit mada shara nnga na sai, ngu myit kau we ai. Dai ladaw ni gaw anhte shan chyang masha ni a matu yak htum ai ladaw ni rai sai. Ya ngai ning rai nngwi nngawn ai lam ni hpe ka shalawm ai gaw, dai zawn nhkru ai hpung naw nga yang na hte ya kade shai wa ai hpe chye na matu ka shalawm ai she rai nga nngai. Ya chyawm gaw dai zawn re ai hpung ni nnga sai hta n ga; nga lai wa sai lam hpe pyi lahkawng maga de na ni malap kau masai. Ning re ai hpung hpe, ya gaw dingda daw de na shan h praw ni ra na nrail masai.

DAW V. AMU BUNGLI MU HKRUP AI.

1878 ning hta jawngma numsha lasha tsawmra hte nye a kahpu kanau ni hpe Hampton jawng de dat dat na lajang ya ngut ai hpang, ngai mung Washington mare de hpaji naw matut sharin na sa wa ni ai. Shata matsat sa sharin nngai. Tsawmra chye jat wa ai hta n ga, gumhkawng ai, dan hkung ai ningbaw ningla ni hte mung mu hkrum la nngai. Dai jawng hta lata hpaji nsharin ai majaw lata hpaji sharin lawm ai Hampton jawng hte kaning rai shai ai lam mu lu ni ai. Dai jawng kaw sa lung ai jawngma ni gaw, ja gumh praw lu ai hkrai rai ma ai. Hampton jawng e dai hku nrail; jawngma ni a jawng shabrai matu, jawng up wa nan lu mai ai ni kaw alu hkan hpyi ra nga ai. Shat jahpu, laika buk hte bu hpun palawng re ai ni hta lang ra ai kau chyen a matu jawngma ni nan bungli galaw ra nga ai. Hampton jawng e jawngma ni dai zawn lata hpaji hte gumh praw tam shaman ai a majaw lu la ai arawn alai gaw mana maka hpu ging nga ai.

Washington mare na jawngma ni tinang a atsam marai hpe tinang nau wa nkam lu ma ai. Ahkyak dat shakya na daram sha shakut ma ai. Hampton jawngma ni zawn ngang kang ai npawt nhppang nlu de da tawn ma ai. Jawng kaw na pru nhtawm Latin ga, Greek ga ni hpe sharin la lu ai raitim mungkan e kaning rai nga sa wa na hpe atsawm nchye ma ai. Bai nna, Washington jawng e shaning tsawmra wa apyaw alaw nga lai wa sai ni re majaw, Hampton jawngma ni zawn amyu a matu bungli aja awa galaw na myit nrawng ma ai. Hotel hkan, hkarang leng hkan kya loi ai amu sha tam galaw chye ma ai.

Ngai Washington mare e naw nga yang, dingda daw de nna htawt bang wa ai shan chyang masha law law hpe mu mada nngai. N kau mi gaw Washington mare e tam lu tam sha loi ai majaw htawt wa na ma ai. N kau mi Asuya amu galaw ai ni, galaw lu na myit mada ai ni rai ma ai. Kung zet chye chyang ai shan chyang masha n kau mi mung tara rap daw de lawm nga ma ai. Mung dinghku rap daw e mung, shan chyang masha langai mi lawm nga ai. Dai zawn re ai hpe chye ai shaloi shan chyang masha law law wa Washington mare e nga mayu ma ai.

Dai hta n ga Washington e nga yang, aten law law n nga tara kata e rai nga ai majaw, hkrit tsang shara nnga malu ai. Shan chyang ni a matu hpaw tawn ya ai jawng ni mung kaga mare na jawng ni grau kaja nga ai. Grau nna chye lu na matu dai mare e nye a amyu ni kaning rai nna nga ma ai hpe atsawm sha gawn yu nngai. Law malaw wa grai hkrak re ai npawt nhppang hte nga nga ma ai, raitim, kajam kalam ntai nmai rai nna nga ai ni mung lawm nga ma ai majaw, ngai myit ru ya nngai. Shan chyang ramma nkau mi laban bat mi hta Dollor (4) pyi nlu tam nga ninglen laban shani rai jang nampan sun hkan lusu ai ni zawn gumra leng kaba hpe Dollor 2 ya nna mari jawn nga ma ai. Kau mi rai yang mung, shabrai shata mi Dollor 75 kaw nna Dollor 100 du hkra lu ai raitim, shata shagu hka kap ai; bai nna, dai shawng hte yang sha mung rapdaw e salang tai yu sai ni nan dai hpawng hta amu nlu chyaren nga ma ai. Masha law law wa lam shagu hta mung du Asuya hpe sha kam nga ma ai. Tinang kan a matu tinang galaw na myit n rawng Asuya arawng aya ni hpe sha myit mada nga ai ni mung lawm ma ai. Ning re ai ni hpe mu ai shaloi, byin mai ai lam nga yang shanhte yawng hpe hpung hte hpung nam ga de gawt wa nna sun hkauna galaw ai gaw masha a

BOOKER T. WASHINGTON

---

kan bau ai lam a npawt re ai hpe madun sharin ya na mayu nga ai. Ya mung dai myit kalang lang naw pru wa ai. Hpa majaw nga yang, masha baw amyu shagu sun hkauna shawng galaw nna galu kaba wa ai hkrai rai nga ai. Ngang kang ai hte galu kaba ai myit mung dai kaw na lu la mai nga ai.

Washington mare e hpun palawng hkrut nna kan bau ai num hpaw mi langai mi a shayi sha ni hpe mi bai mu se ai. Shanhte kanu hte rau nga nna rai hkrut shatsawm na lam chye la ngut ai hpang hpaji sharin jawng de 7,8 ning nga nna sa sharin masai. Jawng kaw nna pru wa jang hpa byin sata? Shanhte nlang shawng de lang ai hta grau hkik ai hpun palawng, baw chyawp, gyepdin re ai ni hpe sha lang mayu ma ai. Lawhpa myit sha rawng wa nna, dai lawhpa myit hpe dang na hpaji shanhte nlu ma ai. Jawng e tsawmra ning sa ning ngai sai majaw, nta bai du wa jang shawng de na rai hkrut amu hpe nkam galaw masai. Ndai zawn akyang jahten kau ai majaw numsha law law wa nkaja ai hku kan bau wa ma ai. Dai majaw num kasha ni hpe laika hpaji sharin la ai hta kaja ai asak kan bau lam amyu myu hpe mung sharin ya shalawm yang gade kaja jat wa na i? ngu myit yu nga nngai.

Washington mare de ngai sa du ai aten du hkra, Vaginia sinna ginwang Asuya rung dung mare kaba hpe Wilin mare hpe nshatai ai sha kaja grau htuk ai shara de htawt na lam tsun ndang hkat nga ma ai. Dai hpe mung masha ni garu kachyi nnga na matu masha ra, grau law ai mare hpe lata la na matu, Upadi tara galaw ai dap de na ni gaw mare kaba masum hpe lata san tawn ya sai. Dai mare masum hta ngai nga ai Mukolen mare kaw nna deng manga tsan ai Charlstone mare mung lawm nga ai. Charlstone na shan hpraw ni, tinang a mare hpe Asuya rung dung shatai ya hkra nga tara hkan hkaw, me hkan gang nga ma ai. Dai ahkying e ngai hpaji sharin ngut wa mahka rai sai. Tara hkan hkaw karum na matu ngai hpe mung shaga nga ai hte maren, shata masum daram tsun shaga hkaw ni ai. Kaja wa hpang jahtum e ra lata yu ai shaloi, Charlstone hpe ra ai law nna, Asuya rung dung mare kaba shatai dat sai.

Shingrai tara hkaw tsun hkawm ai hpang ngai hpe ga tsun shaga grai ram ai wa nga nna jawm shakawn ai hte, mung dinghku amu hta shanglawm na shagwi nga ma ai. Ngai mahtang nye a amyu ni a kaja grau akyu rawng ai lam hku nna karum lu

BOOKER T. WASHINGTON

---

na kam ai majaw, ndang kau se ai. Nye a amyu ni laika hpaji, lata hpaji hte sut su nga mai lam ni hta ngang kang ai npawt nhpang ra nga ma ai. Ngai langai mi a matu nga yang chyawm gaw, mung up hkang ai lam hta shang dat yang hkru kat pyaw la na rai nga li ai. Raitim amyu a matu grau ra ai, shawng ra ai hpe shawng n galaw ai sha tinang a nga mu nga mai lam mada jang tinang a akyu sha tam ai wa sha re, ngu nna ngai myit la nngai.

Dai hpawang hte yang hpaji jawng de du sa ai shabrang ma nkau mi gaw tara agyi ni, mung a rapdaw salang ni tai na sha myit mada ma ai. Num kasha ni mung mahkawn hte shangwi shapyaw hpung sara kaba ni sha tai mayu ma ai. Raitim, dai zawn byin na matu npawt nhpang shawng nga ra ai, shawng hkyen ra ai hpe ngai dum we ai.

Mare kaba htawt na lam hte seng nna hkaw tsun kayin ngut ai hpang myit nmada ai laika langai mi lu la nngai. Hti dat yu ai hte kabu mung grai kabu, mau mung grai mau kau sai. Dai laika gaw General Armstrong kaw na rai n htawm, shi a jawng kaba hpaw ai poi hta ngai mung sa du lawm nna ga tsun shaga na shaga nga ai.

Ngai jawng hpaw poi de sa wa ai shaloi, lai wa sai kru ning hta sa wa ai lam hku hkrak bai sa wa nngai. Raitim ya gaw shai mat sai; hkarang leng lam she rai mat sai. Hkarang leng jawn nga yang shawng de byin lai mat wa sai lam ni hpe dum lu ai. Shawng de na Booker T. Washington hte ya ya na Booker T. Washington tsawm ra wa shai mat sahka? ngu nna kabu nga ai. Rai timung nye hkum hpe ngai rai dum na nrai.

Hampton jawng de du ai shaloi, sara hte jawngma ni kabu gara hkap tau la ma ai. Ngai pru mat wa ai hpang Hampton jawng gaw anhte amyu ni a ra kaba lam ni hpe lajang hpajang wa ai hta laning hte laning maden jat wa nga ai. Lawkadat hpaji, lata hpaji re ai ni grai jat mat sai. Dai zawn maden jat wa ai mung kaga gara jawng kaw na kasi la ai majaw n rai; General Armstrong shi nan anhte amyu masha ni hta ra madung rai nga ai lam shagu hpe sagawn; myit yu nna galaw shakut wa ai majaw sha rai nga ai. Masha gaw, sasana amu hta rai timung, hpaji sharin ai lam hta rai timung, shawng latsa ning daram hta she lang lai wa sai kasi hpe shing nrai, deng hkying mi tsan ai shara na kamang hpe la nna hkan nang chye ma ai. Ningbaw tai ai ni myit bung ai, n bung ai, yaw shada ai lam maren re ai n re ai hpe

BOOKER T. WASHINGTON

---

n yu ai sha ali ama ni hpe lam loi ai hku amyu mi hku nna sha sharin ya chye ma ai. Hampton jawng e chyawm gaw dai zawn nrai; aten ladaw hpe hkan nna ra ai hku hkrak sharin ya nga ai.

Ngai Sinna Vaginia ginwang de bai du wa ni ai. Jawngma ni hpe gara hku sharin hpang wa na lajang nga yang, Armstrong kaw na laika bai du ra ai. Ngai hpe hpaji naw sa sharin jat la let jawng sara mung sa galaw ya na shaga ma ai. Ladaw gaw 1879 ning na ginhtawng rai sai. Ngai ndai shara de nnan du ai shani kaw nna nye kahpu yan kanau hta kaga, nye a jawngma ni hta na hpaji ram htum, zet htum ai marai mali hpe Hampton jawng kaba de dat na lajang sai hte maren shanhte sa lu masai. Shanhte marai kru hte laika grai ram nga ma ai majaw tan shing tawt lung lu ma ai. Dai zawn nye a jawngma ni byin tai ai hpe mu ai majaw ngai hpe jawng sara sa galaw na shaga ai rai ang ai. Ngai dat dat ai jawngma ni hta na marai langai mi gaw ya Boston mare e mying dan hkung ai sara wun kaba langai rai sai. Shi gaw dai mare na jawng amu gun hpung hta mung lawm nga ai.

Dai hte yang, Armstrong gaw American masha chyazai Indians ni hpe hpaji sharin ya chyam yu na nga hkyen nga ai. Dai masha ni hpe hpaji sharin ya yang chye hkraw na re, akyu rawng na re nga myit ai masha nlaw la ai. Armstrong chyawm gaw atsawm sha chyam yu mayu nga ai. Kaja wa sinna ginwang nam mali hkan na grai zai ai ma kaji marai latsa daram tam woi la nna, ngai gaw shanhte hte rau kawa tai let sa nga nna lu ai, sha ai lam magup hta atsawm hkrak sharin ya na shi ra nga ai. Ngai mung dai lam grai na kabu nngai, raitim ngai galaw magang nga sai jawng amu hpe kau da na mung loi ai nrai. Rai timung Armstrong a ga hpe n lai lu ai majaw, jawng hpe kau da nna Hampton mare de sa wa ni ai. Hampton jawng de du ai shaloi Indians marai 75 hte rau nta langai mi hta rawng nngai. Dai nta e nzai ai ngu na gaw ngai langai sha re. Shawng nnan e ngai mung, gaw byin na i? ngu myit kahtet kau nngai. Hpa majaw nga yang, hpa n tai ai Indian wa gaw shan hpraw wa hta pyi grau hkik hkam nngai nga myit la chye nga ai re majaw; ngai zawn shan hpraw ni a npu e mayam tai yu sai shan chyang wa hpe mi kade n mada ra, masha nsawn na gaw chye chyalu rai nga ai. Anhte shan chyang ni mayam tai lai wa sai. Shanhte mahtang zai tim mayam amyu nre hta n ga, shawng de shanhte nan mayam law

law rem yu sai ni rai nga ma ai. Shanhte hpe hpaji sharin ya na nga ai gaw nbyin mai ai amu re, nga nna yawng mayawng myit la nga ma ai. Dai majaw, lit ndai gaw grai li ai baw re hte maren, lam shagu hta mana maka myit ru nna she galaw sa wa ra ai. Kanning ndi sai, shakut yang awng dang na re ngu nna sha myit la ni ai. Kaja wa kade nna yang shanhte nlang, ngai hpe tsawmra chye hkungga chye ai hta n ga, kam ai myit rawng wa ma ai. Shanhte mung kaga masha ni zawn, tsawra ai, tara ai hpe chye ra sharawng ma ai. Ngai myit pyaw na matu mung tut e shakut ma ai. Shanhte grau nna nra ai lam ni gaw kara rep ai, hpun ai nba hpe lawai hkawm na ahkang njaw ai hte malut nlu nsha shangun ai ni rai nga ai. N ra tim, sharai ra nga ai. American shan hpraw ni gaw, kaga amyu wa kade myit su htap htuk ai nga tim, shanhte bu hpun ai, lu sha ai, nawku ai zawn hkan dagraw hta la sai nrail yang myit su sai wa, htap htuk sai wa ngu nna myit la mayu ma ai nrail.

Hpaga yumga hte seng ai hpaji, law kadat hpaji hte Inglis laika re ai ni hta gaw zai ai ngu ai Indians ni mung anhete shan chyang ni hte maren chye hkraw ma ai. Shan chyang jawngma ni mung shanhte hpe dang lu ai made karum nga ai. N kau mi chyawm gaw ai nra mayu ma ai.

Ning rai zai la ai Indians ni hpe laning mi daram sharin ngut ai hpang, nye a matu amu kaga langai mi bai pru ra ai. Shan chyang numsha ma, lasha ma ni law law wa hpaji grai sharin mayu ma ai rai timung, shat jahpu hte laika jahpu n lu ma ai majaw jawng nlu lung nga ma ai. Ndai lam hpe General Armstrong chye ai hte rau, shanhte a matu shana jawng hpaw ya na shani gaw jawng e hkying hkum 10 daram amu galaw nna shana laika sharin yang mai na re nga myit lu nu ai. Shanhte shani amu galaw ai majaw lu ang ai gumh praw n kau mi hpe shat jahpu sawn la nna naw jan ang ai gumh praw hpe jawng e mahkawng tawn ya n htawm laning mi, lahkawng ning a hpang jawng naw matut lung na mai ging ai ni hpe shaw ya na hku rai nga ai. Ning rai woi galaw ai majaw shanhte ni shani jawng rai n lung lu kaw nna hpaji lam shagu hta npawt nhpang lu la mai nga malu ai.

General Armstrong gaw ngai hpe, dai shana jawng woi awn na tsun ai majaw ngai mung myit hkrum nna laika grai chye mayu ai numsha, lasha ma marai 12 hpe lata la nhtawm hpaw

BOOKER T. WASHINGTON

---

hpang wa saga ai. Shani e lasha ma ni jawng wang kata na hpun pyen jak kaw amu galaw nna, numsha ma ni gaw hpun palawng hkrut ai amu galaw ma ai. Amu ndai ni grai ba ai baw rai nga ai. Raitim, nye a jawngma ni mahkra hta shanhte hpe ngai myit dik htum marai rawng ai ma ni hkrai rai ma ai. Laika sharin myit grai lawm ma ai. Dingsi dum jang sha laika hti hkring nna kalang lang jawng yu ten du tim pyi ngai hpe naw sharin matut na hpyi chye ma ai.

Shani amu galaw ai hta mung, shana laika sharin ai hta mung mana maka myit lawm n gun dat ma ai. Dai majaw shanhte hpe “The Plucky Class” “Atsam Marai Rawng Ai Hpung” ngu nna mying jaw da we ai. Shanhte hta na marai langai ngai shani jawng lung ram rai wa jang “ndai ma gaw Hampton jawng e Atsam Marai Rawng ai Hpung hta na kam ging ai ma langai mi rai nga ai” ngu nna madi shadaw sakse hkam ya ai mying kaja lek mat jaw jaw di we ai.

Ndai lek mat hpe jawngma ni grai ra sharawng ma ai majaw shana jawng mung mying kaba wa nna kade nna yang jawngma marai 25 du sai. Shanhte marai 25 hpe jawng pru ai ten du hkra ngai atsawm sha yu lajang ni ai. Ya yang, shanhte nlang akyu rawng ai masha kaba ni byin tai wa masai. Jawngma 12 hte sha hpaw hpang ai wa, ya gaw jawngma 400 jan du ai jawng kaba rai mat sai.

DAW VI. TUSKEEGEE MARE E JAWNG HPAW AI.

Shani na jawngma ni hpe mung, shana na jawngma ni hpe mung laika sharin ya nga let ngai nan mung Dr. Prussel zawn re ai sara kaba ni kaw hpaji sharin jat la nngai.

Shan jawng hpaw ai laning mi na ai hpang, 1881 ning May shata hta nye a prat e myit mada ai amu langai mi bai pru ra ai. Lana mi hta nawku jawng e nawku ngut ai hpang Armstrong gaw, Alabama ginwang ni kaw na laika langai mi lu la ai lam, dai laika hta Alabama ginwang e sara jawng langai mi hpaw

BOOKER T. WASHINGTON

---

mayu ai majaw ram ging ai, kung hpan ai sara langai mi ra ai lam shana dan mi ai. Dai amu gaw shan chyang masha ni galaw lu na zawn nnawn ma ai majaw ai hkrak hpaji kaba ai shan h praw sara tam ya na Armstrong kaw hpyi nga ma ai. Hpang shani e Armstrong gaw ngai hpe shaga la nna, “dai ra ai amu hpe nang galaw lu na nni?” nga nna san ai majaw ngai grai mau kau nngai. Ngai mung “naw shawng chyam yu na nngai” ngu htan sai. Sara kaba mung, dai hpyi ai masha kaba ni hpang de shan h praw sara gaw jawng e nlu mai ai lam, shan chyang sara ra yang chyawm gaw, ram ging ai ngu myit lu ai marai langai mi nga nna dai wa gaw ngai Booker re ai lam shana dat nu ai.

N htoi tsawmra na hkra hpa shi ga garai nlu shana ma ai. Laban nhtoi lani mi na nawku ten hta sara kaba laika langai mi lu la nu ai. Nawku ngut jang jawng ting hpe hti dan mi ai gaw “Booker T. Washington hpe anhte myit hkrum saga ai, lau dat dat ya marit” nga ai.

1881 ning June shata hta Tuskegee de du nngai, du ai hte jawng shara shawng tam sai. Bai, Alabama ginwang nam kahtawng shara shagu hkan masha ni a nga lu nga sha ai lam hpe hkan yu matsing hkawm ai; jawng hpaw na lam hkan tsun shabra hkawm rai nna aten tsawmra shama kau nngai. Hkawm ai shaloi gumra leng hte nam lam hku hkawm nngai. Nam masha ni hte yup, nam masha ni hte rau sha nngai. Shanhte a sun hkauna ni, nawku jawng ni hpe mu lu ai. Ngai du na re hpe shanhte nchye ma ai; akajawng sha du pru ai majaw shanhte a nga lu nga sha ai hpe hkrak hkan mu la kau ni ai.

Sun galaw sha ai nam kahtawng hkan gaw, nta ting gawk langai hta sha jawm matsut yup ma ai. Manam du tim dai hte maren, jawm matsut yup ra ai. Ngai, yup hpun palawng hpe shingga de pru galai nngai. Shanhte n yup dingsa la nga ra ai. Nye a yup ra hpe dun e shing nrai shanhte a yup ra daw chyen mi hpe lajang ya ma ai. N ta kata e man myit lagaw lata shin na shara nnga; shingga de sa ra ai. Shanhte a lusha madung gaw hkainu shadung muk hte wa shan rai malu ai. Kalang lang wa shan pyi nlu shalawm sha ma ai. Raitim, kaga sha na, lu na hpe mung n myit ma ai. Pasi hta lai nna namsi namsaw mung nchye hkai sha. Pasi hpe chyu sha nta lam chyinghka lam du hkra hkai ma ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Shanhte a nta gin sum kata e mu lu ai rai ni gaw rai chywi jak hte na yi kaba rai nga ai. Lani mi gin sum langai mi de shang wa yang, nta madu ni marai 4 ngai hte anhte marai 5 rai yang shat ku hta lakung langai sha tawn lu ma ai majaw anhte shada da tsawmra ra la hkat ra ga ai. Jut mi de yu dat yang, Dollor 60 jan (lap 300 daram) dan ai sumpyi kaba langai mi dung nga ai. Lakung langai hta jan nna nlu mari tawn tim, dai zawn re ai sumpyi kaba lu mari a hka! ngu mau kau nngai.

Rai chywi jak nga tim, nchye chywi, majoi sha shadun tawn; na yi mung arawng a matu sha; hkying nman ai hta n ga kadai mung nchye yu ang ma ai. Sumpyi kaba gaw mari tawn ai shani kaw nna kachyi mi pyi dum hkang n hkang malu ai. Tsun lai wa sai n ta na ni gaw manam galoi ndaw jaw yu ang ma ai.

Shanhte a htung hking nga yang, nta masha ni yup rawt ten hta n ta madu jan gaw shadung kachyi mi hte shan tawng mi hpe minit 15 daram gangau dat jang jahpawt shat ngut sai rai nga ai. N ta madu wa shadung muk hpe lata maga mi, wa shan hpe lata maga mi rai lang nna hkauna de sa wa let sha chye ai. Madu jan rai timung, jut langai mi kaw dung nhtawm di hta manaw sha shangut kau nga ai. Ma ni gaw tinang a kumhtaw hta la nna gat gin sup hkawm let sha shangut ma ai. Wa shan taw ai aten e hkauna galaw ai wa hta lai nna ma ni kadai wa shan sha na ahkang nlu ma ai.

Jahpawt shat sha ngut ai hte rau, dinghku bungli kadai n yu, nta ting pasi yi de sa ma ai. Shanghkawp hpai dang sai kaw nna gaw amu shang galaw ra sai. Ma kanu ni mung ma ngai hpe yi shing nawm e majoi tawn da nna rau ai aten e sha chyu wa jaw jaw rai ma ai. Shani shat hte shana shat hpe mung jahpawt na zawn dumbri dumba rai nna sha ma ai.

Laban manga ya du hkra ndai zawn amu galaw ma ai. Bat 6 ya shani gaw chyingdaw mi, shing nrai shani ting mare de chyai hkawm na aten rai malu ai. N ta ting mare de pru hkawm n htawm minit 10 daram tinang ra ai rai mari ngut jang lam ning maw hkan hka yawm lu nna mau dung hkawm, seng kaba hkan mau tsap hkawm rai nna jan shadu kau ma ai. Laban shani e chyawm gaw zuphpawng langai ngai lung nna aten ma mat nga ai. Law malaw wa hka tsip ni rai ma ai majaw lu ai sun hkauna ni hpe dut sha kau ra nga ai. Asuya ni mung dai kahtawng ni hta jawng atsawm nlu hpaw ya; nta, nawku jawng zawn re ai hkan

BOOKER T. WASHINGTON

---

byin mai ai hku mi laika hpe sharin la nga ma ai. Jawng nta kau mi hta n shung ta a matu atsawm lajang da ai lam nnga ai majaw kashung jang shinggan de wan wut kra ra ma ai. Sara ni nan mung matsan la ma ai hte akyang lailen madang nem la ma ai. Jawng hpe shata 3 kaw nna shata 5 du hkra hpaw ma ai. Jawng rai ngu na pyen chyang kaba langai mi hta jan nna kaga hpa mung nnga. Lani mi ngai laika sharin jawng shatai tawn ai nta dingsa kaba langai mi kaw shang wa yu yang, ma 5 laika buk langai hpe sha jawm hti nga ai hpe mu lu ai. Shawng na yan hta marai 2 dung, shingdu e marai 2, hpang jahtum e kaji htum ai wa rawt tsap nna lapran hku lagyim yu let aru ayak rai jawm hti nga ma ai. Ndai hte gaw laika sharin jawng a lam ni rai nga malu ai.

Ning rai hkawm let chye la mai ai masha law law hte mu hkrum nngai. Ndai nam kahtawng masha ni a myit jasat hpe tsun dan na nga yang, lani mi hta asak 60 ning daram rai sai shan chyang dingla hte hkrum nna shi a lam san yu nngai. Shaloi dai wa gaw Vaginia ginwang e shangai nhtawm 1815 ning hta Alabama ginwang de shi a kanau langai, kasha masum hte rau dut kau hkrum ai lam tsun dan nga ai.

Tuskegee ginwang e shata mi tup hkawm yu yang mu lu ai lam ni gaw ndai zawn myit hten hpa lam hkrai rai nga ai. Raitim, hpang de Tuskegee jawng a majaw shing nrui, kaga jawng ni a majaw galu kaba galai wa ai shaloi lai wa sai aten na hte kaning rai shai sai hpe grau adan aleng mu lu u ga, ngai mu lu ai lam ni hpe ning rai ka kau da nngai.

Mu lu ai lam mahkra n gun daw na zawn, shanhte hpe galu kaba wa shangun na n byin mai na zawn rai nga ai hta n ga, shakut sa wa na mung ngai hkrai sha re majaw myit ai kaw du mai na zawn nnawn nngai.

Raitim, lam mi bai myit lu ai gaw, shanhte galu kaba wa na hpe ra yang, dai aten e sharin nga ai htung hte maren hpaji a matu san san laika buk hpe sharin nga yang, ahkying ma ai, shaba taw nna grai wa akyu pru na nrui. Hampton jawng e General Armstrong woi galaw ai zawn hkan galaw yang she myit mada shara nga na sai ngu myit lu ni ai.

Dai majaw Tuskegee mare masha ni hte jawm bawng la nhtawm nawku jawng shatai tawn ai nta kaji langai mi kaw 1881 ning July shata 4 ya shani jawng hpaw na ndat tawn sai.

Jawng hpaw ai jahpawt jawngma marai 30 hpe hkap la sai. Jawng shang mayu ai masha tsawmra law ma ai raitim, hpaji mung sharin yu sai hta n ga asak 15 ning jan sai ni hpe sha hkap la na daw dan ga ai. Hkap la tawn sai malaw maga jawng sara ni rai nna n kau mi asak 40 ning daram du masai. Ndai sara ni hte shanhte a jawngma ni mung hkan du nang ma ai. Shanhte hpe yu yu ai shaloi jawngma ni mahtang sara ni hta tan grau kaba ai lawm nga ma ai. N kau mi gaw Greek laika, Latin laika zawn hkik hkam ai laika ni hpe sharin yu sai; laika buk kaba ni hti chye sai nga nna myit tsaw myit dap hte kalang ta tan kaba de sharin mayu nga ma ai. Ngai shata mi daram hkan yu nna mu lu ai mahkra hta grau myit yu kaji na zawn re ai gaw, jawng kaba lung yu sai shabrang ma langai mi, tsingdu hkrai lim rai nga ai gin sum kata e French laika buk hti dung nga ai hpe sa mu ai rai nga ai.

Du sa ai jawngma ni hpe yu yang, laika buk hkan na ga yan galu ni hpe lachyum nchye tim pagawn para hti matsing tawn na hpe sharawng ma ai. Lachyum sung ai ga kaba ni hpe sharin yu masai raitim, nchye na ma ai. Numsha ni mung, lamu ga sumla a lam hpe atsawm chye tim, ra madung ngu na shat shatmai kaning di nna tawn sha na pyi nchye ma ai. Shanhte ahkyak dum nna sharin tawn ai hpaji ni, dai aten hte yang shanhte a shara ni hta nau wa akyu jashawn lu na lam nhku malu ai. Bai nna, ning rai hpaji bai sa matut sharin tim, law malaw gaw sara galaw nna shabrai lu sha na hpe myit mada ai majaw sha rai nga ai. Raitim, kaja ai ngu na gaw, shanhte yawng myit n gun rawng ai ni hkrai rai ma ai. Teng ai lam, kaja ai lam lama ma hpe mu jang, chye la hkra shakut ma ai. Ngai shanhte a matu hpaji lam hta ngang kang ai npawt nh pang shawng lu hkra shakut ya sai.

Jawngma law jat wa nna shawng na shata htum ai hte rau marai 60 du rau sai. Dai ni hta na nkau mi gaw shata lahkawng, masum sha lung la na re majaw npawt kaw nna nsharin noi nga ai sha kalang ta lahta tsang e sharin ya na ra ma ai.

Kade nna yang, shanhte n lang laika hpaji hta galu kaba wa ai hte myit jasat mung sam wa ma ai. Rai timung, dai hte sha ram sai n rai. Nam kahtawng de nna du sa ai ni rai ma ai hta n ga, shawng de hkam kaja lam ngu ai hpe n sharin yu ma ai

BOOKER T. WASHINGTON

---

majaw, hka shin na, wa nut na, hpun palawng hkrut jasan na hte hpa baw malu masha hpe kaning di lusha nna, n ta, yup gawk ni hpe gara hku asan aseng tawn na hpe mung sharin ya ra nga ai. Bai nna lata hpaji lama ma chye tawn nhtawm, atsam marai rawng let sad i sahka ai hte chye nga sha na matu mung naw ra nga malu ai. N kau mi a matu laika san san chye na hta hpang de kaning rai nna masha rai sa wa na lam chye tawn na mahtang grau ahkyak nga ai.

Jawngma ni hta law malaw gaw, sun hkauna galaw sha ai nam ga de nna sa ai ni rai ma ai. Dai majaw shanhte hpe tinang a manu dan ai sun hkauna ni hpe kabai kau da nna mare kaba de hkrai nga hkawm mayu ai myit n mai rawng ai lam aja awa tsun dan nngai. Ngai ra sharawng ai gaw, shanhte nlang tinang a buga de bai wa nna sun hkauna galaw sha ai hta mung, laika hpaji hte nawku htung lam hta mung, htap htuk ai akyang lailen lu la na matu shanhte hpe lam woi ning shawng ni shatay mayu nga nngai.

Myit ai kaw du lu na matu yak la nga ai. Jawngma gaw lani hte lani law jat wa ra ai. Hpang e du jat wa ai jawngma ni hpe san sagawn yu yang, shanhte gaw n gun dat ra ai baw bungli hpe n kam galaw ai majaw laika sa sharin ai hpe chye lu ai. Ngai myit ya ai hte shai la nga ai.

Jawng hpaw ai shata masum daram na sai. Jawng a lam hte seng nna myit law bu nga yang, Tuskegee hte deng mi daram tsan ai shara e sun gaiwang langai mi dut na nga ai lam na lu sai. Shawng de dai sun hta shan hpraw wa nga lai wa sai n ta gaw hkru mat nna sun ting bai lajang la ra ai majaw anhte a matu grai htap htuk nga ai. Ya dai sun gaiwang hpe kaning di nna lu la sana kun? de a manu gaw Dollor 500 (lap 1400 daram) sha rai nga ai majaw manu grai mai ai hku rai nga ai. Raitim, anhte mahtang gumhpraw loi mi pyi nlu ai hta n ga, hkoi na mung kadai kaw na nchye hkoi nga ga ai. Sun madu chyawm gaw Dollor 250 shawng ya magang nna ngam ai hpe laning mi lapran yet yet wa na tsun nga ai.

Ngai myit yak ai hte gumhpraw lu na lam kaga nmu sai majaw, Hampton jawng kunhting General Marshal hpang de Dollor 250 naw hkoi ya na lam laika hte hpyi shana dat sai. Gade nna yang General Marshal gaw, shawa gumhpraw dai hte hkoi

BOOKER T. WASHINGTON

---

ya na shi hta ahkang nnga ai raitim, shi lu ai hta kabu gara hte hkoi karan lu na re nga nna bai shana ra ai.

Ngai mung dai zawn hkoi ya ai hpe grai kabu, grai mau ni ai. Dai aten du hkra Dollor 100 pyi rai n madu yu ai rai nna Dollor 250 hpe grai law ai zawn nawn ai hte dai hte bai wa na matu nye a lit kaba rai nga li ai ngu myit la nngai. Gumhpraw lu ai hte rau sun gaiwang de anhte a jawng hpe htawt bang wa saga ai. Anhte du yu yang, shat sha gawk dingsa langai, shat shadu gawk chyabyak langai hte hten run mat sai gumra lawng sha nga nga la ai. Dai ni hpe dang lu ai made gram lajang nna jawng a matu lang wa saga ai.

Htawt sa htawt wa a mu hte jawng bai gap lajang na amu ni hpe jawngma ni nan jawng yu ai aten hta galaw ma ai. Jawng nta ni hpe gap lajang tawn lu ai hpang, namsi namsaw amyu myu hkai na shara bai lajang saga ai. Hpa majaw lu la ai ga dachyawlk hpe ning rai lajang wa ai lam jawngma ni hpe tsun dan nngai. Raitim, shanhte ni wa nra sharawng ma ai. Sun galaw lajang ai hte laika sharin ai gaw hpa nseng ai nga myit la ma ai. Bai nna, shanhte hta na law malaw gaw jawng sara tai yu sai ni re majaw shanghkawp, ningwa hte amu galaw na kaya nga ma ai. Dai shaloi ngai nan shana de shagu shanghkawp, ningwa karawt hpai nna galaw dan wa yang she ngai nan pyi amu galaw na n kaya a hka nga nna n gun dat let hkan galaw nang wa ma ai. Ning rai galaw lajang wa nna eka 20 ngut ai hte rau shapre amyu mi hkai dat saga ai.

Dai laman e hka naw kap ai gumhpraw hpe bai wa lu hkra mung shakut ga ai. Shakut ai lam ndai hku rai nga ai. Poi langai mi galaw na matu shawng shi shabra ga ai. Poi rai n galaw yang, dai poi hta dut la mai ai muk, udi re ai ni hpe Tuskegee mare na shan hpraw, shan chyang ni kaw alu hku nna hpyi lahkawn la ga ai. Yawng mayawng mung kabu gara hte jaw ma ai.

Ndai zawn re ai poi hpe tsawmra lang galaw ai hte gumhpraw mung ram ram lu la ga ai. Dai hpang alu gumhpraw bai hkan lahkawn yang, shan hpraw, shan chyang n nga, bang jaw ma ai. Mayam tai lai wa yu sai shan chyang gumgai dingla ni alu bang ai hpe yu yang nachying matsan yu dum na zawn rai nga ai. N kau mi pyek 5, mu mi, hti mi rai nna sa bang ma ai. Marai langai ngai gaw shi a pasi nba, kaga wa gaw shi lu ai

BOOKER T. WASHINGTON

---

kumshu re ai mung sa bang ma ai. Lani mi ngai nga ai jawng gawk de asak 70 daram rai nna marung pyi htingku sai shan chyang gumgai langai mi ngai nga ai jawng gawk de shang sa wa ra ai. Shi a labu palawng ni aje alam rai nga timung, kagri nkap, asan sha rai lu ai. Nye a makau e du jang “Mr. Washington, ngai gaw nye prat ting mayam tai lai wa ni ai majaw laili laika nchye; matsan mayan rai nngai. Amyu ting a matu nang ngai sha ning rai shakut nga ai hpe ngai chye nngai. Ndai ngai lu ai udi hkum 6 hpe la sa nna alu bang nngai. Hkap la ya nna jawngma ni a hpaji lam hta akyu jashawn ya na hpe myit mada nngai” nga nna tsun ngut jang udi hkum 6 hpe saboi ntsa e mara da nna pru mat wa sai.

Jawng hpaw ai shani kaw nna jawng a matu alu bang ai masha grai law sai raitim, dai udi hkum 6 hpe sa jaw yang na daram nye myit hta hkra machyi ai nnga sai.

DAW VII.

N GUN ATSAM DAT LET AMU BUNGLI GALAW AI.

Jawngma ni hpe sun hkauna galaw sha ai lam hte dum nta lajang na hpe sharin ya, galaw shangun ai hta n ga, shanhte rawng na jawng hta mung shanhte hpe nan galaw shangun na myit lu ni ai. Hpa majaw nga yang, dai zawn galaw ai a majaw jawng a matu akyu mung nga na, jawngma ni nan mung kaning rai galaw na kasi kaja hpe chye la lu ai. Dai hta kaga bungli galaw ai gaw kaya ai baw nre hpe chye lu shangun lu ai. Bai ngai shanhte hpe shangun na nga tim majoi chyip mak shangun na nrai, law kadat hpaji amyu myu hpe sharin ya let galaw shangun na rai nga ai.

Shawng nnan na jawng hta sha gaw jawngma ni hpe n galaw shangun na matu hpaji jaw ma ai. Ngai mahtang, jawngma ni nan galaw tawn ai jawng nta ni gaw lak sama shaga nna galaw tawn ai daram yu tsawm la na nre, raitim, tinang hkum hpe tinang kam lu ai arawn alai kaja lu la na rai nna dai arawn alai mahtang, myi hte yu tsawm ai jawng nta hta manu grau hpu nga ai, ngu nna tsun dan we ai.

Dai hta kaga, jawngma law malawng gaw nlu nlawm re ai ni rai ma ai. Shanhte hpe gap jahkik tawn sai jawng nta kaba hta kalang ta nga shangun yang grai pyaw mat na ma ai raitim, jawng nta hpe shanhte nan gap wa yang myit tsaw myit dap kalang ta n shang wa sana hta n ga, nta gap na hpaji hta chye chyang wa na rai ma ai. Shawng nnan galaw wa yang shut ai lawm na re teng ai. Rai timung dai shawng nnan shut ai gaw hpang de na matu sharin na lam rai nga ai, ngu nna mung tsun dan we ai.

Ya, jawng ndai hpaw ai 19 ning na sai. Jawng nta hte kaga ra ai lam ni nga shagu jawngma ni hte sara ni nan galaw shangut ga ai. Ya yang, jawng nta 40 nga ai hta na 36 gaw jawngma ni nan galaw ai rai mali ai. Ning rai jawng galaw ai a majaw, jak hpaji hta chye chyang wa nna, ya yang kaga amu shang galaw nga ai jawngma ni mung law law nga masai. Jawngma ni lani hte lani jak amu hta kung hpan wa ai gaw, dai ni nta hkrang amyu myu hpe kaji kaba nnga chye galaw la saga ai hta n ga, wan jak rai ni hpe kaning di nna galaw matut la na du hkra shinggan masha nlawm, jawngma ni hte sara ni a lata hte shangut la lu saga ai.

Jawngma nnan langai mi jawng nta shara ra hta hke dan hte mahkret shing nrai n hkyi hte kadoi wa ai hpe kaga manang wa mu jang, “manang wa e hkum di, anhte a jawng she re. Ndai galaw ai shaloi ngai pyi grai shakut lawm ni ai” nga nna jawngma shada tsun ai ga mung law law lang na yu nngai.

Jawng gap na rai jang wut ju la ra ai amu gaw yak htum rai sai. Mare e wut ju dut ai masha nnga, anhte nan ju la ra ai. Grai numsha ai hte grai ba ai baw amu rai nga ai. Lahput daram sung ai hkumpup nhkun e hkying hkum tsawmra na hkra tsap shakut na gaw loi ai nrai. Jawngma nkau mi myit hten nna, jawng kaw nna pru mat wa ai mung lawm nga ma ai.

Kaja wa wut nhkun tam la lu na matu, shara shagu shawng chyam yu hkawm ra ai. Zawn nawn ai daram nloi akka. Grau nna wut tawng lu galaw ai hpang ju la na matu mana maka hpaji ra ai. Grai shakut nna wut tawng 2500 galaw ngut nna ju na matu tau langai mi galaw saga ai. Dai wut ju tau gaw, galaw ai hta mung ra, ju ai hta mung ra, rai ang sam ai hten mat sai. Hpang e langai mi bai galaw ai mung lama ma a majaw bai hten mat ai. Ya, jawngma ni hpe bai karum la na matu Hampton

jawng e lata hpaji sharin ya ai sara nkau mi bai galaw shangut saga ai. Wut ju ai gaw laban bat mi daram na ra nga ai. N htoi 5 ya na nna wut shaw la na ni wa sayang yup tung hpawa e tau ru hkrat mat ai majaw, masum ngu na wut ju tau bai hten mat mali ai.

Bai chyam Yu na matu gumhpraw lap mi pyi lata hta nnga sai. Sara ni mung myit daw nna amu ndai tawn kau na she myit nga ma ai. Kaning nchye di; myit dung nga yang, shaning law law kyem lai wa sai nye a na yi hpe sha myit dum nna Apawng seng de sa pawng yang Dollor 15 (lap 80 jan) lu wa nngai. Jawng de du ai hte rau myit daw taw nga ai ni hpe n gun bai sharawt ya nna mali lang ngu na bai shakut saga ai. Ndai lang chyawm gaw hkrak rai sai, nhten sai. Ngai kaga gumhpraw rai nlu tam ai laman Apawng Seng e bang tawn ai nayi mung nhtoi gu mat ai majaw, chyawp mat sai; n lu shaw la ni ai. Hpa nra, ngai n yawn nngai.

Dai hpang kaw nna wut ju ai bungli gaw anhte a jawng e grai ahkyak ai amu tai wa sai. Jawngma ni law law mung wut ju ai hpaji hpe atsawm sha chye la ma ai. Shingrai lai wa sai shaning hta kang raitim dut sha lu hkra kaja ai wut tawng 1,200,000 hpe ju la lu ga ai.

Anhte shingrai wut ju ai majaw shan hpraw ni hte shan chyang masha ni grau nna hku hkau wa ai lam mung mu lu ai. Shawng de anhte a jawng hte n matut, anhte a jawng hpe n tsawra ai shan hpraw law law wa anhte a wut kaja ai chye jang sa du mari la ma ai. Anhte ning rai wut ju dut wa lu ai hpe shan hpraw ni mu ma yang, shan chyang ni hpe hpaji sharin ya ai mung kaman gaw nraila nga a hka, masha law law a matu galu kaba lam hta akyu she rawng nga ahka, nga ma ai. Makau grup yin na ni hte mung anhte hpang de wut sa mari ai shaloi shada hku hkau wa nna shada da hpaga yumga galaw matut wa lu ga ai. Shanhte ra ai rai hte anhte ra ai rai galai la lu ga ai. Dai kaw nna hkau chyap hpang wa ai gaw, ya dingda daw e nga ai shan hpraw hte shan chyang ni shada angwi apyaw chye kanawn mazum wa masai. Anhte a jawng e wut ju ai hpaji chye la ai marai langai mi gaw dingda daw de bai wa jang makau grup yin hkan na masha ni hpe akyu galaw lu ai hpaji langai mi lu gun mat sai ngu, ngai myit la nngai. Ndai hku masha amyu lakhawng shada makyit mahkai ai lam lu la mai ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Masha ngu ai gaw, hpraw ai, chyang ai, maw ai, mang ai, nnga kaga ni hta na marai rawng jang, chye chyang jang, dai wa hpe yawng e n hkungga, n tsawra ai nnga lu ai. Masha amyu langai mi kaga amyu langai mi hpe kaji ai ngu nna nsawn nsang rai nga ai aten e amyu kaji raitim mungkan amu gun ai lam hta nkaji ai lam, awng dang lu ai lam hpe hkrak dan dan leng leng madun lu yang she shanhte a mying n garu ai myit ni galai wa na rai nga ai. Ngai shan chyang wa nta chye gap, chye galaw ai nga nna laika buk law law ka noi nga na hta shanhte a myi hte nan hkrak gap shatsawm tawn ai nta kaja langai hpe adan aleng madun ai gaw grau nna mai kaja, grau nna yi ngam sa nga ai.

Hpa baw amu lam hta raitim, dai hte maren, jawng a matu ngu nna gumra leng, nga leng, ntaw ntsang jawngma ni a lata hte nan galaw tawn nna lang nma, jan wa ai shaloi shinggan de mare masha ni hpe dut ya ai mung law law rai sai. Dai leng ni hpe dut ai shaloi mung, wut dut yang na zawn jinghku law law lu matut la ga ai. Leng chye galaw ai jawngma langai mi jawng pru wa ai shani, wut chye galaw ai wa jawng pru wa yang na zawn myit mada lu ga ai.

Ru yak shoi hpa law law a hpang, wut ju na hpaji hpe atsawm sha lu la ai hte jawngma ni a bungli nkam galaw ai myit hpe jahkoi kau ya lu na matu bai shakut nngai. Dai kaw nna Tuskegee jawng de hpaji sharin sa ai jawngma ni gaw nta de kanu kawa ni ja gumhpraw kade lu ai raitim, jawng e lata hpaji langai ngai hpe n sharin nnga lu ai ngu nna shi ga shabra se ai. Dai shaloi tinang a kashu kasha ni hpe jawng e bungli nkam galaw shangun ai kanu kawa ni law law wa laika hte shing nrail tinang hkum nan sa du jet nga ma ai, pat shing dang nga ma ai. Jawngma nnan ni law law, laika hta lai nna kaga hpa nkam sharin ma ai. Laika buk law na hpe sha sharawng ma ai. Raitim, ngai shanhte a ga, shanhte ra ai hpe n madat ai sha shawng na hte maren sharin matut wa nngai. Bai, jawngma ni hpe mung, kanu kawa ni hpe mung hpa majaw shanhte myit ai hku nmai ai lam atsun dan nga nngai. Lata hpaji sharin ai hpe law malaw wa nra ma ai raitim, jawngma gaw lani hte lani law jat wa nna lahkawng ning ngu na shaning jawngma ni 150 du magang sai.

Wut nnan ju sharin wa ai shaloi hkrum ai ru yak tsin yam ni, jawngma ni nan, shat sha gawk a matu, shat shadu dap a matu shara hpe htu lajang gap la wa ra ai hpe bai nhtang dum lu

BOOKER T. WASHINGTON

---

yang ngai kabu nga nngai. Jawng nnan h paw ai shaloi, madi manyap, asin amun nga ai yi hkyap hkan e jawngma ni yup lai wa ra ai mung kaja ai lam langai rai sai. Lama wa hkik hkam ai hta kalang ta rawng wa ai rai yang myit tsaw myit dap shang wa na hpe tsang ra nga ai.

Tsawm ai hte asan aseng wan wang re ai shat gawk, jawngma ni nan galaw ai sun kaw na di la nhtawm shadu tawn ai, mu la na zawn re ai shat mai, h praw tu ai shat ka nep, tsawm ai nampan di bu ni, shat lusha hpe ahkying man man lu sha ai hte jawngma shada galoi mung angwi apyaw chye nga ma ai hpe jawngma dingsa ni kalang lang sa hkawm du let mu ma yang, shanhte nan mung shawng de grai shakut sai majaw ya jawng ndai ning rai lu sai nga nna, kabu ga, shakawn ga tsun ma ai.

General Armstrong anhte a jawng de shawng na lang sa du ai shaloi shi a lam hpe grau bai chye la nngai. Shawng de gaw Armstrong shi, dingda daw de na shan h praw ni hte shada hpyen rai ma ai majaw, shanhte hpe myit machyi nna anhte shan chyang ni hpe sha tsawra na zawn nawn nngai. Rai timung, shi anhte a jawng de du ai shaloi shan h praw ni hpang de sa chyai nna ahku ahkau kanawn mazum ai hpe mu lu yang, shanhte shan h praw ni a nga mu nga mai lam hpe mung maren mara shakut ya mayu ai lam chye lu ai. Shanhte dingda American masha ni a ntsa e myit n machyi ai hta n ga, karum shingtau na lam mu shagu kabu gara hte hkap la nga ai. Ngai General Armstrong hte kanawn wa ai shani kaw nna masha a man e raitim, an lahkawng hkrai sha raitim dingda daw de na American masha ni hpe myit machyi ai ga hkaw mi pyi ntsun yu ai gaw tut e tsawra myit arawng nga ai, masha kaji ai ni sha n ju n dawng ai myit kyem tawn chye nga ai, ngu matsing la lu nngai. N gun lagaw n rawng ai wa hpe karum shingtau yang, dai karum ai wa hta n gun grau jat wa nna, matsan mayan ntai nmai re ai wa hpe zingri zingrat di yang, dai zingri ai wa hta n gun yawm wa ai hpe mung chye la nngai.

Ndai sharin la mai ai lam Armstrong kaw na lu la ai gaw shaning tsawmra na sai. Dai laman hte hta nye a kraw e nju ndawng ai myit nshang shangun ai sha nye a hkum hpe ngai jahpu la ra ai ngu nna myit tawn ai hte maren, anhte amyu hpe zingri ai dingda bu shan h praw ni a ntsa e n hkru n kaja ai hku

BOOKER T. WASHINGTON

---

galoi n myit yu ai hta n ga shanhte hpe karum shingtau ai shaloi nye a amyu ni hpe karum ya yang na zawn kabu gara nga nngai.

Dingda bu shan hpraw ni, ra lata ai shaloi anhte shan chyang ni hpe n tara ai hku amyu myu galaw ma ai. Raitim, anhte shan chyang ni machyi ai hta shanhte a akyang lailen hpe shanhte jahten la ai mahtang grau sum kaba rai nga malu ai ngu nna myit la we ai. Anhte machyi ai gaw jahkring sha, shanhte a arawn alai hten ai mahtang prat mi rai nga ai. Shan chyang langai mi a ntsa e tara nlang ai hte n hkru n kaja galaw ai shan hpraw wa gaw hpang jahtum shan hpraw shada raitim, n tara ai hte n hkru n kaja ai hku galaw chye ai hpe law law lang mu nngai. Dai majaw America mung ting gaw dingda bu masha ni a n chyoi n chye ai lam hpe shamat kau ya lu hkra jawm shakut ra nga ai ngu myit la nngai.

Dingda daw de laning hte laning dan dan leng leng jat wa ai lam langai mi gaw, hpaji sharin ya ai hta Armstrong a kasi hta la ai rai malu ai. Dai kasi ni hpe shan chyang ni hkrai sha nrail; shan hpraw ni mung hkan hta la ma ai. Shingrai jawng kaba shagu hta numsha, lasha nnga, lata hpaji sharin sharawng wa ma ai. Ndai gaw Armstrong a hkang rai sai.

Jawng e Boarder tawn hpang ai hte rau jawngma grai law jat wa ra ai. N lu nlawm re ai jawngma ni hpe shat bau ai hta n ga yup ra mung naw jaw ra nga ga ai. Yup ra nta nlaw ai majaw jawng makau e nga ai gin sum kaji ni hpe shap la ga ai. Dai gin sum ni mung hten run sai hte nchyip ai re majaw nshung ta du jang jawngma ni katsi lawt ai hte nga yak ai mung yu myit htum na zawn; jawngma langai a matu shata mi shat shabrai Dollor 8, jawng shabrai gaw laning mi Dollor 50 (Lap 240 daram) dai hta kaga nta jahpu, wan jahpu, rai hkrut jahpu ni mung naw nga ai. Dai majaw jawng a matu akyu rawng ai amu lama ma galaw nna shat shabrai hpe shayawm ra nga ga ai. Dai pyi, jawngma shagu kaw na lu la ai nrail. Mala la nlu sawng re ai ni hpe mung naw yu yu ra ai.

Ning rai lu la ai gumhpraw nlaw ai majaw, Boarder jawngma hkap la jat na nbyin mai ai daram rai wa sai. Bai, lahkawng ning ngu na shaning na nshung hta jawngma ni hpe alum ala nlu tawn ai majaw mung tsawmra nga yak lai wa sai. Ma nkau mi yup ra nlu, panep nlu ma ai. Shana rai jang shanhte hpe myit dum nna ngai nan pyi nlu yup nngai. Dai majaw yup

tung hpawa e shanhte nga ai gin sum de hkawm kawan du du rai nna shalan shabran ai mung law law lang rai ni ai. Nba langai hte wan mang makau e magaw taw nga ai mung lawm ma ai. Nba nlawm, panep nlawm sha jawm ahpum nna yup nga ai ni mung naw nga ai. Ndai zawn ruyak tsin yam hkrum ai raitim, jawngma ni kadaip put angun nnga. Anhte sara ni shanhte ma ni a matu dang lu ai made shakut ya nga ai hpe yu kabu nga ma ai. Anhte sara ni hpe karum mayu nna, amu nnga tim pyi gaw she san la, she hpyi la nga ma ai.

Anhte shan chyang masha ni gaw shada hkang na yak la ai; ntsa de na ni a ga hpe n madat ma ai nga nna dingdung daw e mung, dingda daw e mung, tsun ma ai hpe ngai law law lang na yu nngai. Dai gaw nteng ai. Hpa majaw nga yang, Tuskegee e ngai 19 ning tup amu galaw wa ai laman, ngai hpe n gup aga hte shing nrail arawn alai hte shut ai jawngma langai mi pyi nlawm ai; sara langai mi pyi nnga yu ai. Jawngma mung, sara ni mung ngai hpe nau tsawra, nau gawn mayu ma ai majaw shanhte hpe mahtang she agam nga nngai. Laika buk, n hpye hte kaga hpa baw rai sha raitim, ngai hpai wa, lang wa ai hpe jawngma ni mu jang yu nna ntsap nga lu ma ai. Gashun gashe tau la mayu, karum la mayu ma ai. Marang prang de hkawm wa yang mung jawng hkan htawng ya ma ai.

Jawng nnan hpaw wa ai kaw nna, jawng ndai gaw nye a jawng mung nrail kaga kade a jawng mung nrail, shanhte jawngma ni a jawng sha rai nga ai majaw, jawng a galu kaba lam hta jawngma shagu myit yu, shakut karum ra ai lam hpe shanhte chye na hkra tsun dan tawn nngai. Dai hta kaga, ngai gaw shanhte hpe sharin shaga na jinghku wa langai mi she re lam, hkrit ram ai Ku Li Gawng nre ai lam hpe mung tsun tawn nngai. Jawng hte seng ai amu mahkra hta mung makoi magap nnga ra ai, n ra ai hte hpaji jaw ai ga ni hpe chye shaga lawm na matu jawngma ni yawng hpe laning mi masum lang laika ka shangun nngai. Bai kaga aten ni hta mung, shanhte hpe nawku jawng de shaga jahpawng tawn nna shada myi man chyaw chyaw jawng a lam woi tsun woi bawng nngai. Dai zawn woi galaw ai majaw amu hparan ai hta grai loi wa ai, jawngma ni hte grau hkau chyap wa ai, jawng hte seng ai amu kajaw mahkra hpe mung chye lu nga ai. Marai langai mi hpe kam ai nsam madun let amu ap ya ai gaw, dai wa hpe amu atsawm galaw shangun ai lam rai nga ai.

BOOKER T. WASHINGTON

Amu madu ni hte nchyang ma ni shada da n ngwi npyaw byin ai lam hpe mu yu, hti yu ai shaloi, amu madu ni gaw nchyang ni hte hku hkau ai lam nnga, kanawn mazum, tsun shaga, hpaji jaw ai lam nnga ai majaw dai zawn shada n ra rai wa ai hpe chye lu ai. Kadai raitim, tinang hpe kam nga ai lam chye lu jang kaja wa kam ging hkra chye galaw nga ai. Shan chyang masha ni mung dai hte maren sha. Marai langai ngai tinang akyu hpe n yu hkra shanhte a matu shakut ya nga ai hpe mu ma yang, dai wa tsun shaga shagu madat mara ma ai.

Jawng nta ni hta lai nna kaga jawng e lang na rai mahkra hpe jawngma ni nan galaw shangun na ngai yaw shada tawn nngai. Kaja wa yup ku, panep re ai ni hpe galaw nga, chywi nga ai aten hta jawngma ni yup ku ntawn panep n nep ai sha dun hkan myit galu kaba hte hpreng yup ma ai. Dai mu ai shaloi ngai shanhte hpe mau ai hte shakawn nngai.

Shawng nnan e lak sama rai chye lang ai jawngma nlaw la ai; galaw tawn ai yup ku ni mung n ngang la ai. Kalang lang lana jan sha yup ku lahkawng masum hten run mat ai. Panep kaba chywi na matu loi ai nrai, raitim byin hkra chywi nna marau hpun lap tam bang la ga ai. Ya chyawm gaw ram ram chye jat wa saga ai majaw anhte a jawngma numsha ni dut na matu chywi tawn ai panep kaba ni gaw kaga gat hkan na hte maren kaja nga mali ai.

Shana jawng hpaw ai hpang tsawmra na hkra jawngma ni a yup gawk hta mung, tingnyang kaja, saboi kaja ngu na mi nnga. Dai aten hte yang gawk kata e nga ai arai ngu na gaw, yup ra langai, lahkum kadun langai lahkawng hte agu age re ai saboi kaba langai sha rai nga ai. Jawng ndai nga wa ai shani kaw nna tinang lang na rai hpe tinang nan galaw sharin la wa ga ai majaw, ya dai ni jawng e lang na rai hkum hkum tsup tsup lu wa saga ai. Tsawm htap hkra mung chye galaw saga ai. Jawng wang san seng na matu mung ayu nga ga ai.

Ndai jawng e ashagwi ra nga ai lam langai mi gaw wa nut pasi lang na matu rai nga ai. Wa htu pasi n kam lang ai jawngma langai mi hpe jawng e matut nga na ahkang njaw lu ai. Dai majaw jawngma nkau mi kaga hpa baw rai n lu tim, wa htu pasi langai mi hte jawng de du sa chye ma ai. Dai gaw wa htu pasi a ahkyak ai lam hpe jawngma dingsa ni kaw na, na la, chye la ai majaw rai nga ai.

Jawngma langai mi kade daram myit su wa ai hpe wa nut pasi lahkawng htum ai hpang kaga langai mi kadai n shagwi ai sha chye mari la jang, chye yu masam la lu ai. Hkum hkrang jasan jaseng na matu mung shawng npawt kaw nna sharin tawn ya sai. Shat lusha hpe aten ahkying man man lu sha ra ai zawn hka mung ahkying man man shin ra ai lam tsun dan nngai. Yup ra hpe kaning rai jasan jaseng nna yup na lam mung sharin ya sai.

Boarder hpaw ai hpang kade nna yang, mala la matsan nna jawng shabrai nlu jaw sawng re ai numsha, lasha tsawmra wa mi, jawng e hkap la mi nga nna laika hte tawngban nga ma ai. Anhte mung nlu ndang kau ai majaw 1884 ning hta shanhte a matu shana jawng hpe hpaw ya saga ai. Shana jawng ndai hpe Hampton mare e ngai karum kau da ai shana jawng a kasi la nna, shawng nnan e marai 12 sha hkap la ga ai. Dai ma ni gaw shani na jawng hta sharin lawm na matu gumhpraw pyek mi mung nlu ai ni rai nga ma ai. Shanhte gaw shani e hkying hkum 10 amu galaw nna shana hkying hkum lahkawng laika lu sharin la ma ai. Shawng e laning mi lahkawng ning dai zawn shani amu galaw nna lu ang ai gumhpraw nkau mi hpe shat shabrai bang ya nhtawm, nkau mi hpe mahkawng da ya sai. Dai mahkawng tawn ai gumhpraw loi mi law wa jang shani jawng de bai matut sharin lu na matu rai nga ai. Ning rai hpaw hpang wa ai shana jawng hta ya gaw, jawngma yawng 457 rai sai.

Ma langai mi laika sharin la mayu ai myit rawng nrawng chye lu hkra chyam yu na matu kaga grau kaja ai lam nnga sai. Kaja wa shana jawng hpaw ai gaw manu grai dan nga ai. Shana de hkying hkum lahkawng sha laika lu sharin na matu lani mi hkying hkum 10, lahkawng ning tup bungli galaw lu ai jawngma gaw hpaji matut sharin na matu ram ging ai wa rai sai.

Shana jawng na pru nhtawm shani jawng de shang ai jawngma gaw bat mi hta nhtoi 4 ya laika sharin nhtawm, ngam ai lahkawng ya gaw amu galaw ra ai. Dai wa gaw jawng dat ai shata masum laman mung jawng e amu galaw nga ai. Shana jawng kaw nna awng pru wa ai jawngma ni gaw shani jawng e mung awng lu ma ai. Gade lu su ai kasha raitim jawng de sa nga ai lapran bungli n galaw ai nnga lu ai. Kaja wa nga yang masha law law wa lata hpaji hpe mung, laika hpaji hpe zawn ra sharawng ma ai. Ya yang e ndai jawng kaw nna pru nhtawm galu

BOOKER T. WASHINGTON

---

kaba wa ai numsha lasha ni hta na nkau mi gaw shana jawng kaw nna pru ai ni rai ma ai.

ATLANTA MARE E LATA HPAJI MADUN POI GALAW AI HTA BOOKER T. WASHINGTON HKAW TSUN AI GA NI.

Washington a amyu tsaw ai myit hte shakut shaja wa ai lam hpe mung ting e yu sharawng ai majaw shan chyang amyu ni galu kaba wa na hpe ra sharawng ai masha law law wa alu gumhpraw hte karum nga ma ai.

1895 ning hta Gorgia ginwang Altanta mare e lata hpaji madun shing jawng ai poi langai mi galaw ma ai. Dai ginwang gaw mayam law htum ai ginwang rai nga ai. Poi dai mung, shan chyang masha ni shawng nnan lu lawm, shawng lu shing jawng ai poi rai sai. Mung gyi wa nan poi hpaw ya nna Washington hpe mung sa du lawm, ga sa shaga na saw shaga ma ai. Shan hpraw hte shan chyang masha kayau ai shawa hpawng a man e shan chyang la wa ga rawt tsap shaga na ahkang lu ai gaw ndai lang shawng nnan rai sai. Poi hpaw ai shani Washington shaga ai ga ni gaw lawu na hte maren rai nga ai.

“Dai ni ndai shara hta e du sa ai du salang ni hte shawa masha mahkra a man e kabu gara chyeju dum let ga tsun nngai. Anhte America mung dingda daw e nga ai masha htam masum hta na htam mi gaw shan chyang masha ni rai nga ai. Dingda masha ni a matu nga mu nga mai lam, galu kaba lam hpe myit wa ai shaloi anhte shan chyang ni a matu mung sumru ya shalawm mi, ngu mayu nngai. Dai hku sha nrail yang myit mada ai daram awng dang lu na nre hpe kam nngai. Ndai poi hpe woi awn galaw wa ai salang ni gaw, shan chyang amy u ni mung masha kaga a lahkam hpe dep lu u ga nga nna shakut ya ai lam, asan apra mu lu ai majaw ngai hte nye a amy u ni mahkra nachying wa chyeju dum ga ai law, ndai zawn myit shalawm ya ai gaw shada nru nra rai nna nga lai wa sai masha amy u lahkawng a hku hkau ai lam kaba hpaw ya ai rai sai.

Ndai poi hta anhte shan chyang ni lu la ai ahkang aya mung, lata hpaji hte jak hpaji hpe kaba wa shangun na npawt rai nga ai. Anhte n chyo i nchye ai majaw shanglawt lu ai hte rau, npawt de nna hpang wa na malai ndung de nna hpang wa saga ai. Mung dingku rapdaw hte tara dawdap ni hta shang lu na matu sha, tara hkaw shakut saga ai. Sun hkauna lu madu hkra, lata

hpaji lu la hkra shang shakut na malai arawng kaba shawng lu mayu ga ai. Dumsu yam nga rem nna lusha kaja lu la hkra shawng galaw ra ai hpe n dum ga ai.

Hka li langai mi gaw n bung sim mat ai majaw nhtoi na hkra nshamu ai nga nga ai. Dai li hta rawng ai ni ntsin hpang gara nga ma ai. Shingrai nga ma yang, lani mi hta kaga li kaba langai mi sa wa ai hpe mu ai shaloi dai hpang gara nga ai ni gaw, li shadaw de lung nna “ntsin jaw lu mi, lau si wa hkyen sai, ntsin jaw lu mi” nga nna dawngkawn hte galam madun ma ai. Dai hpe wora li hkang ai wa mu jang, “dep mai ai shara kaw nna ntsin pung hpe jahkrat dat u” nga nna dawngkawn bai galam madun nga ai. Ndai ni mung shawng na hte maren “ntsin jaw lu mi” nga nna bai hpyi ma ai. Wora wa mung shawng na zawn, ntsin pung hpe jahkrat dat na sha bai tsun nga ai. Shaloi ndai hpang gara ai li hpe hkang ai wa mung lama mi myit lu nna ntsin pung hte sumri la nhtawm, hka de jahkrat bang dat wu ai. Bai gang la yu yang grai katsi mu ai ntsin, pung hpring hkra lawm pru ra ai. Dai gaw shanhte nan Amazon hkanu mahka e du nga sai hte dai hka gaw panglai kata de deng 100 daram du hkra n gun hte htau di bang wa nna jum shum ai panglai hka hpe dang kau nga ai. Dai hte maren, masha a buga e sa nga, galu kaba lam sa tam nna, httingbu manang rai nga ai dingda daw de na shan hpraw ni hte atsawm rai nchye kanawn mazum ai nye a shan chyang amyu ni hpe “dep mai ai shara kaw nna ntsin pung hpe jahkrat dat mu” ngu nna ngai tsun mayu nngai. Anhte a makau grup yin nga nga ai masha amyu mahkra hte hku hku hkau hkau kanawn mazum mu ngu nga nngai.

Sun hkauna galaw sha na lam, jak hpaji hte hpaga yum ga lam, kun dinghku hte kan bau bungli re ai ni hta shawng shakut wa ra ga ai. Dingda daw de na shan hpraw ni hpe kaga lam hta kaja wa mara shagun shara nga ai raitim, anhte shan chyang ni hpaga yumga lam hta nga yang, dingda daw e sha lu ang ai ahkang aya ni hpe lu la nga ga ai hta n ga, ndai poi mung tsun lai wa sai ahkang aya hpe grau nna jat wa shagun na matu galaw lajang wa ai re ngu nna matsing la mai nga mali ai. Hkrit tsang ra ai lam langai mi gaw, anhte shan chyang masha law law wa mayam kaw nna lawt lu ai hte rau amu bungli galaw yang she hkru kat wa na re hpe malap kau nga ga ai. Bungli galaw ai gaw kaya hpa nre hta n ga, gum rawng shara rai nga ai hte galaw wa

ai lam shagu hta baw nu hpe akyu jashawn nna grau kaja, grau loi ai hku galaw wa ra ga ai hpe dum la ga. Kaja wa nga yang anhte gaw ashawng ahpang atsawm rai nchye ginhka nga ga ai. Na lawk langai mi hpe htai galau ai mung ga shagawp langai mi jahtuk ka ai daram ahkyak ai re ngu ai hpe nchye dingsa, gara amyu raitim, galu kaba lu ai nrai. Anhte gaw lam shagu hta npawt kaw nna galaw wa ra ga ai. Anhte lu tawn sai ahkang hpe akyu chye jashawn ra ga ai.

Dingda daw a galu kaba wa na lam hta kaga amyu wa hte lata matut let amu jawm galaw na shan hpraw ni hpe mung “dep mai ai shara hta ntsin pung hpe jahkrat bang mu” ngu mayu nngai. Tsawra chye ai, myit magaw maga n rawng ai, shan chyang masha 8,000,000, nga ai kaw ntsin pung hpe jahkrat bang yu mu. Matai htang na ngu ai nnga, ndang kau na nchye myit, madu ai ni hpe hkauna htu jaw, lam hkyen ya, hkarang leng lam waw ya, sutgan tam ya, rai lai wa sai ndai amyu ni hta hka pung jahkrat bang mu ngu mayu nngai. Ndai poi hpe galaw ya sai zawn nye a amyu ni hpe ya kaw nna sharin la, lam madun la yang shanhte gaw nsi naisi ni hpe shapraw ya nna, jak rung shagu hte mung ra ai hku akyu jashawn lang lu na myit dai. Shingrai hpang wa ai shaloi, masha ndai ni gaw shawng de na hte maren, du na ra ai aten ni hta mung mungkan e myit galu htum, myit ding htum ai ni, anhte hpe karum lu ai ni rai na ma ai, ngu nna myit la shangun mayu nngai. Shawng de anhte amyu ni, madu ni a ma woi ya ai shaloi, madu gaw machyi makaw hkrum nna gawn lajang ai shaloi, kaja wa kang ka ma ai. Madu ni ruyak hkrum yang myit kaji let myi prwi hkrat lawm nga ma ai. Hpang de rai timung, shawng de na hte nshai, shada chye makawp maga nna lata hpaji, jak hpaji, hpaga yumga amu hte mung dinghku amu mahkra hta masha amyu lahkawng wa mi raitim, amyu langai sha zawn gun hpai nga na rai mali ai. Shada kanawn mazum ginlam hta lata layung ni zawn, galu kaba lam hta lata lahpan zawn shada n ginhka ai sha galaw sa wa na rai nga mali ai.

Lai wa sai 30 ning daram hta, u langai lahkawng, kahkum si langai lahkawng sha lu ai kaw nna dai ni sun hkau na a matu jak rai amyu shagu, laili laika amyu shagu hte tsi dum, gumhpraw dum re ai ni hpe lu madu hkra galaw shakut wa ai gaw loi ai amu nrai. Dai ni, ndai poi hta lata hpaji lu shang

BOOKER T. WASHINGTON

---

madun shing jawng ai majaw anhte a matu gum rawng shara rai nga mali ai rai timung, dingdung hte dingda daw de na myit su ni lama anhte hpe hpaji sharin ya ai lam hta ja ji ja rang n shakut karum yang ndai zawn byin mai na nrai. Dai hpe galoi mung nmalap na ga ai.

Anhte shan chyang ni hta na loi mi kungzet ai nkau mi gaw, shan hpraw ni hte shan chyang ni, kanawn mazum ai lam hta maren mara rai ra ai, nga nna tsun ndang hkat ai lam gaw myit nsu ai hku ang ai. Lu la ang ai ahkang aya hpe ndai hku nrai ai sha shakut shaja nna she lu la mai ai lam anhte chye ga ai. Mungkan e akyu rawng ai baw rai lama ma hpe chye galaw shapraw ai amyu langai mi hpe kadai ni jawm dip, jawm shanem tawn da lu na rai nga ata? Tara Upadi hte maren nga yang, ahkang aya mahkra hpe anhte mung lu la mai ai gaw teng sai, rai timung, dai ahkang aya hpe chye lang, akyu chye jashawn na mahtang grau ra kaba rai nga ai. Poi shing ra e gumhpraw lap mi lu jai kau na hta bungli galaw ai shara e gumhpraw lap mi lu la na grau ahkyak nga ai.

Lai wa sai 30 ning lapran, ndai zawn madun poi, yu poi lu galaw nna shan hpraw ni hte ahku ahkau lu kanawn mazun ai ngu ai mi nnga yu ai. Ya chyawm gaw shada hku hkau wa ai hta n ga amu bungli ni hpe jawm gun wa lu saga ai. Htawm hpang de mung, nye a amyu ni gaw myit galu kaba hte lam shagu hta nanhte hpu nau shan hpraw ni hpe karum lu na re ngu nna kam nga nngai. Shan hpraw, shan chyang shada nju ndawng, nkam nsham ai myit shammat kau lu na matu mung Karai Kasang kaw na n gun lagaw la nna shi ra ai hte maren hkan sa galaw shakut ga, ngu nna mung shadum shangwi nngai law. Shingrai shada angwi apyaw nga wa lu nna galu kaba wa lu ai hte anhte a dingda daw gaw, mung ningnan, ga ningnan tai wa u ga law”.

Ndai kaw, du sa ai shawa masha yawng a myit hta na la malu ai. Shi laika kaji kaba law law hta mung shabra ya ma ai. Shan hpraw hte shan chyang ya kaw na jinghku rai na saga ai, nga nna jawm kabu aw law ma ai. Dai shani kaw nna gaw Washington mung ginwang shara shagu de shi a amyu masha ni hpe tara hkan hkaw nga ai. America mung hta kaba htum ai Dakkasu (University) jawng e jaw shagraw ai M.A. amying shing teng hpe mung lu la nu ai. Bai, 1899 ning hta American Gumsan Magam gaw shi a mung bawng salang ni hte rau dai deng 400

BOOKER T. WASHINGTON

---

jan tsan ai Washington a Tuskegee mare de sa chyai, sa du shagraw ya nu ai.

Mayam kasha hku nna shangai wa nhtawm, shanglawt lu ai aten hta ru yak kyin dut amyu myu hkrum let shakut shaja wa ai shan chyang wa langai mi e hpaw hpang tawn ai Tuskegee jawng gaw, dai ni manu jahpu hku nga yang sen 40 (4,000,000) dan nga ai. Jawngma 30 hte hpaw hpang wa ai jawng, dai ni jawngma hkying mi jan sai. Dai jawngma ni gaw America mung hte kaga mung kaw nna sa du sharin ai jawngma ni rai ma ai. Ndai jawng kaw nna hpaji chye la mat wa ai jawngma mung 3000 jan rai sai. Shanhte nlang amyu a matu, mung a matu shakut shaja nga ma ai.

Ya, Mr. Washington nnga sai. Shi gaw 1917 ning hta mungkin ga ntsa na tawt lai mat wa sai. Raitim, shi a mying hpe America mung e nga ai shan hpraw, shan chyang yawng chye ya ma ai, adum nga ma ai. Ndai, Mr. Washington galaw madun ai kasi gaw tinang amyu hpe tsawra chye ai, masha hkum shagu a matu yu la na mai kaja la nga ai law.

NGUT SAI

PROJECT L.A.M.B.S. INTERNATIONAL

www.projectlambs.com

A standard one-dimensional barcode is positioned vertically. Below the barcode, the numbers "9 781927 468296" are printed in a small, black font.